

Міністерство освіти і науки України
НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ М.П.ДРАГОМАНОВА
Факультет української філології
та літературної творчості імені Андрія Малишка
Кафедра української літератури

**МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ
ДО НАПИСАННЯ І ОФОРМЛЕННЯ
БАКАЛАВРСЬКИХ ТА МАГІСТЕРСЬКИХ РОБІТ
З УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ**

**Для студентів спеціальностей
035 Філологія (українська мова і література) та
014 Середня освіта (українська мова і література)**

**Київ
Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова
2018**

М 54

*Рекомендовано до друку Вченою радою
Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова
(протокол № 2 від 25.10.2018 р.)*

Рецензенти:

Погребенник В. Ф., доктор філологічних наук, професор;
Осьмак Н. Д., кандидат філологічних наук, професор;
Ліпницька І. М., кандидат філологічних наук, професор;
Бледних Т. Ю., кандидат філологічних наук, доцент.

М 54 Методичні рекомендації до написання і оформлення бакалаврських та магістерських робіт з української літератури: для студентів спеціальностей 035 Філологія (українська мова і література) та 014 Середня освіта (українська мова і література) / Інна Петрівна Галак, Ірина Василівна Григоренко, Лариса Віссаріонівна Йолкіна, Ірина Віталіївна Савченко; Нац. пед. ун-т імені М. П. Драгоманова. – К.: Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2018. – 62 с.

У посібнику вміщено методичні поради щодо написання та вимоги до оформлення кваліфікаційних (дипломних) випускних робіт (бакалаврських і магістерських) з української літератури для студентів факультету української філології та літературної творчості імені Андрія Малишка Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова.

Вимоги розроблені на основі чинного законодавства України, нормативно-правових документів Міністерства освіти і науки України та державних стандартів у галузі оформлювання документів, зокрема у науковій сфері.

Видання розраховане на студентів та викладачів, які навчаються та працюють на філологічних факультетах закладів вищої освіти України.

М 54

© Галак І.П., 2018
© Григоренко І.В., 2018
© Йолкіна Л.В., 2018
© Савченко І.В., 2018

ЗМІСТ

ПЕРЕДМОВА	5
ОСНОВНІ ЕТАПИ НАПИСАННЯ БАКАЛАВРСЬКОЇ/МАГІСТЕРСЬКОЇ РОБОТИ	6
Вибір теми роботи	7
Функції наукового керівника бакалаврської/магістерської роботи	7
Підбір літератури	8
Визначення об'єкта та предмета дослідження, формулювання мети і завдань	8
Складання плану роботи	8
Основний текст роботи	9
Формулювання висновків та рекомендацій	9
Подання чорнового варіанту роботи науковому керівникові	9
Доопрацювання роботи	10
СТРУКТУРА БАКАЛАВРСЬКОЇ/МАГІСТЕРСЬКОЇ РОБОТИ	11
МЕТОДОЛОГІЯ НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ	15
ТЕХНІЧНІ ВИМОГИ ДО ОФОРМЛЕННЯ БАКАЛАВРСЬКИХ ТА МАГІСТЕРСЬКИХ РОБІТ	25
Правила комп'ютерного набору тексту	25
Нумерація	27
Оформлення таблиць	27
Цитування та посилання на використані джерела	27
Оформлення списку використаної літератури	28
Оформлення додатків	29
ПОНЯТТЯ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ ТА ПЛАГІАТУ	30
Правила коректного цитування	31
ПІДГОТОВКА ДО ЗАХИСТУ ТА ЗАХИСТ БАКАЛАВРСЬКОЇ/МАГІСТЕРСЬКОЇ РОБОТИ	32
Відгук та рецензія	32
Виступ студента на захисті	33
Оцінювання бакалаврських/магістерських робіт	34

ПОРАДИ ЩОДО ПУБЛІЧНОЇ АПРОБАЦІЇ НАУКОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ..	37
<i>Основи написання наукової статті.....</i>	<i>37</i>
<i>Правила написання тез наукової доповіді.....</i>	<i>37</i>
<i>Принципи публічного ділового спілкування.....</i>	<i>39</i>
ДОДАТКИ	40
<i>Зразок оформлення титульної сторінки бакалаврської/магістерської роботи.....</i>	<i>41</i>
<i>Зразок оформлення змісту бакалаврської/магістерської роботи.....</i>	<i>42</i>
<i>Зразок оформлення вступу у бакалаврській/магістерській роботі</i>	<i>43</i>
<i>Зразок оформлення розділів та підрозділів бакалаврської/магістерської работ.....</i>	<i>46</i>
<i>Зразок оформлення висновків у бакалаврській/магістерській роботі</i>	<i>48</i>
<i>Зразок оформлення списку використаної літератури.....</i>	<i>51</i>
<i>Зразок оформлення таблиць</i>	<i>53</i>
<i>Календарний план виконання бакалаврської/магістерської роботи</i>	<i>54</i>
<i>Рекомендована структура відгуку керівника</i>	<i>55</i>
<i>Рекомендована структура рецензії.....</i>	<i>56</i>
<i>Рекомендації щодо запобігання академічному плагіату (витяг із листа МОН України № 1/11-8681 від 15.08.2018 р.)</i>	<i>57</i>
ВИКОРИСТАНА ЛІТЕРАТУРА.....	61

ПЕРЕДМОВА

Здобуття вищої освіти передбачає успішне виконання особою освітньої або наукової програми, що є підставою для присудження відповідного ступеня вищої освіти. Завершальним етапом навчання є написання і захист випускної кваліфікаційної роботи (дипломної роботи) на здобуття освітнього ступеня бакалавра чи магістра.

У запропонованому посібнику вміщено методичні рекомендації, поради щодо написання та вимоги до оформлення бакалаврських і магістерських робіт з української літератури для студентів факультету української філології та літературної творчості імені Андрія Малишка Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Рекомендації розроблені на основі чинного законодавства України, нормативно-правових документів Міністерства освіти і науки України та державних стандартів у галузі оформлювання документів, зокрема у науковій сфері.

Відповідно Закону України «Про вищу освіту»:

– бакалавр – це освітній ступінь, що здобувається на першому рівні вищої освіти та присуджується закладом вищої освіти у результаті успішного виконання здобувачем вищої освіти освітньо-професійної програми, обсяг якої становить 180-240 кредитів ЄКТС;

– магістр – це освітній ступінь, що здобувається на другому рівні вищої освіти та присуджується закладом вищої освіти (науковою установою) у результаті успішного виконання здобувачем вищої освіти відповідної освітньої програми. Обсяг освітньо-професійної програми підготовки магістра становить 90-120 кредитів ЄКТС, обсяг освітньо-наукової програми – 120 кредитів ЄКТС. Освітньо-наукова програма магістра обов'язково включає дослідницьку (наукову) компоненту обсягом не менше 30 відсотків.

Відповідно до Положення про Національний репозитарій академічних текстів (Постанова КМУ від 19 липня 2017 р. № 541) **кваліфікаційна випускна робота здобувача вищої освіти** (тобто бакалаврська та магістерська роботи) – самостійна робота, яка готується з метою публічного захисту для здобуття ступеня вищої освіти бакалавра чи магістра.

Бакалаврська робота – це самостійно виконана робота студента, яка містить елементи наукового дослідження з української літератури.

Магістерська робота – це самостійно виконана **науково-дослідна робота** студента, головною метою і змістом якої є наукові дослідження з української літератури.

Обидві роботи повинні у кінцевому підсумку засвідчити вміння автора працювати з науковою літературою з теми, аналізувати й узагальнювати фактичний матеріал для дослідження, використовувати теоретичні знання і практичні навички, отримані під час виконання відповідної освітньої програми.

ОСНОВНІ ЕТАПИ НАПИСАННЯ БАКАЛАВРСЬКОЇ/МАГІСТЕРСЬКОЇ РОБОТИ

Кваліфікаційна випускна робота (бакалаврська чи магістерська) з української літератури має засвідчити знання, вміння та навички студента, здобуті протягом навчання в університеті. Бакалаврська/магістерська робота повинна відповідати таким основним вимогам:

- ✓ актуальність теми, її відповідність сучасному стану та перспективам філологічної науки;
- ✓ глибина опрацювання та критичний аналіз монографічних видань і фахових статей з обраної теми;
- ✓ характеристика історії вивчення досліджуваної проблеми та її сучасного стану;
- ✓ чітке визначення об'єкта і предмета, мети і завдань, а також вибір методів та обґрунтування доцільності їх використання в дослідженні; висвітлення елементів наукової новизни кваліфікаційної роботи;
- ✓ узагальнення та обґрунтування отриманих у процесі написання кваліфікаційної роботи результатів, формулювання висновків та практичних рекомендацій щодо їх використання під час вивчення української літератури.

Рационально спланувати та організувати роботу над кваліфікаційним дослідженням, правильно розподілити власний час, ґрунтовно і своєчасно опрацювати обрану тему допоможе такий алгоритм:

1. Вибір теми.
2. Підбір літератури.
3. Опрацювання літератури.
4. Визначення об'єкта, предмета дослідження, мети і завдань та методології дослідження.
5. Складання попереднього плану роботи, узгодження його з керівником.
6. Написання тексту роботи згідно з її структурою.
7. Формування висновків та рекомендацій.
8. Подання чорнового варіанту роботи науковому керівникові.
9. Усунення зауважень, доопрацювання дослідження.
10. Попередній захист роботи на кафедрі.
11. Отримання відгуку наукового керівника та рецензії на дипломну роботу.
12. Остаточне оформлення тексту роботи.
13. Захист бакалаврської/магістерської роботи.

✓УВАГА! Виконання кваліфікаційної дипломної роботи відбувається відповідно до графіка, затвердженого кафедрою та науковим керівником (див. додаток К).

Вибір теми роботи

Теми орієнтовних бакалаврських та магістерських робіт подають науково-педагогічні працівники кафедри. Із запропонованих кафедрою тем студент обирає тему за бажанням, виходячи зі своїх наукових уподобань та зацікавленості. Свій вибір студент здійснює протягом 2-х тижнів з моменту одержання тематики робіт. Студент (за погодженням з науковим керівником) може запропонувати тему бакалаврської чи магістерської роботи, яка не передбачена у переліку тем, визначених кафедрою. Але при цьому необхідно обґрунтувати вибір теми, її актуальність. Тему бакалаврської/магістерської роботи, запропоновану студентом, розглядають на засіданні кафедри та затверджують її чи відхиляють.

✓ УВАГА! Важливо пам'ятати, що обрана тема роботи закріплюється за студентом й не може бути змінена ним на власний розсуд. Зміна теми можлива завчасу і тільки за поданням кафедри із затвердженням нової теми Вченою радою факультету.

Студенту необхідно скласти календарний план роботи над дослідженням, який полегшить його виконання та дозволить оптимізувати час (див. додаток К). Календарний план роботи потрібно підписати власноруч та погодити з науковим керівником.

Функції наукового керівника бакалаврської/магістерської роботи

Науковий керівник роботи:

- допомагає студентові обрати найбільш перспективний і актуальний напрям дослідження, остаточно визначитися з темою роботи;
- знайомить студента з вимогами щодо підготовки та захисту роботи;
- надає допомогу у розробці календарного плану на весь період виконання дослідження (від вибору теми та визначення її структури до захисту роботи);
- рекомендує студентові основну наукову літературу та джерела за темою роботи;
- відповідно до графіка надає змістовні консультації щодо виконання роботи;
- відстежує перебіг написання роботи, контролює своєчасне подання роботи до захисту на засіданні ДЕК;
- надає допомогу студентові у підготовці доповіді до захисту;
- пише відгук на кваліфікаційну роботу, допомагає визначитися з рецензентом та отримати його висновок за текстом дослідження;
- може бути присутнім та виступати на засіданні ДЕК із захисту бакалаврських та магістерських робіт.

Підбір літератури

Після визначення теми роботи потрібно розпочати пошук літератури, перегляд бібліотечних каталогів. Слід ознайомитись із фаховими літературознавчими часописами (наприклад, «Слово і Час», «Науковий часопис НПУ імені М.П.Драгоманова. Серія 8. Філологічні науки»), науково-методичними періодичними виданнями, в яких можуть бути опубліковані необхідні матеріали. Для цього варто скористатися допомогою бібліотекарів безпосередньо в університетській бібліотеці чи іншій науковій бібліотеці. Також потрібно попрацювати з онлайн-овими тематичними каталогами провідних бібліотек України та світу.

Працювати з літературою варто за таким алгоритмом:

1. На комп'ютері потрібно створити кілька файлів-папок відповідно до назв запланованих розділів чи підрозділів.

2. У ці папки зберігати цифрові копії відібраних наукових праць, при цьому необхідно на початку кожного файлу (безпосередньо в ньому) записувати точні вихідні відомості праці (прізвище автора, повну назву статті/книги, рік видання та видавництво, загальну кількість сторінок) з тим, щоб у подальшому не втратити вихідні дані книг.

3. Якщо потрібна література була відсканована в паперовому варіанті, то такий бібліографічний опис потрібно зробити на першому аркуші.

4. Виписувати цитати варто одразу у «вордівський» файл (бажано зберігати у форматі *.rtf*), при цьому зазначаючи в дужках бібліографічні відомості про книгу.

✓ УВАГА! Кожна цитата, приклад, цифровий матеріал мають супроводжуватися точним описом джерела з позначенням сторінок, на яких опубліковано цей матеріал.

Визначення об'єкта та предмета дослідження, формулювання мети і завдань

Після підбору та опрацювання наукової літератури з теми студент визначає об'єкт та предмет дослідження, вказує мету дослідження. Предмет повинен бути сформульованим вужче, ніж об'єкт.

З мети роботи випливають завдання, які повинен виконати студент. Чітко визначені завдання дозволять добре структурувати кваліфікаційну роботу та виконати її на високому рівні.

Складання плану роботи

Після того, як потрібний матеріал зібрано і систематизовано, складається детальний план кваліфікаційної роботи. Студент має запропонувати власне бачення структури кваліфікаційної роботи: кількість розділів, підрозділів, а також їх робочі назви. Кваліфікаційна робота тим і відрізняється від курсової, що студент повинен самостійно застосовувати набуті знання та навички.

Процес уточнення структури складний і може тривати протягом усієї роботи над дослідженням.

Попередній план роботи треба обов'язково узгодити з науковим керівником. У разі виникнення зауважень план змінюють згідно з рекомендаціями наукового керівника або викладачів кафедри.

Основний текст роботи

Проаналізований та систематизований матеріал подають відповідно до змісту в окремих розділах і підрозділах. У кожному розділі бакалаврської чи магістерської роботи висвітлюють самостійне питання, а у підрозділі – окрему частину цього питання.

Тема повинна бути розкрита без пропуску логічних ланок, тому на початку роботи над розділом слід визначити його головну ідею, а також скласти тези кожного підрозділу. Тези необхідно підтверджувати фактами, думками різних авторів, аналізом конкретного практичного досвіду. Потрібно уникати безсистемного викладення фактів без достатнього їх осмислення та узагальнення.

Формулювання висновків та рекомендацій

Достовірність висновків загалом підтверджується вивченням практичного досвіду. При формулюванні висновків слід звернути увагу на те, щоб думки були пов'язані між собою логічно, увесь текст має бути підпорядкований головній ідеї дослідження. Висновки пишуть відповідно до мети і завдань кваліфікаційної роботи. Крім того, висновки мають бути викладені у науковому стилі, не містити прикладів і цитат.

Короткий висновок слід подавати у кінці кожного розділу, а розширений – у кінці роботи.

Подання чорнового варіанту роботи науковому керівникові

Чорновий варіант бакалаврської чи магістерської роботи варто подати науковому керівникові для ознайомлення та формулювання рекомендацій і зауважень. Чернетка подається науковому керівникові заздалегідь, щоб він мав достатньо часу для ознайомлення з нею, і вже структурованою згідно з вимогами (титольний аркуш, зміст, вступ, текст, висновки та список використаних джерел). ***Неприпустимо подавати роботу частинами, адже у такому разі науковий керівник не побачить цілісної картини й не зможе сформулювати коректні зауваження та рекомендації.*** Найкраще подати чорновий текст за місяць до кінцевого терміну здачі кваліфікаційної роботи на кафедру.

Науковий керівник, ознайомившись із текстом бакалаврської/магістерської роботи, формулює зауваження та рекомендації. Бажано, щоб зауваження та рекомендації були у письмовому виді, викладені послідовно для кращого розуміння студентом.

Доопрацювання роботи

Після остаточного узгодження чернетки з керівником можна оформляти чистовий варіант, сумлінно його відредагувавши. Бакалаврську чи магістерську роботу **не пізніше ніж за 10 днів до захисту студент подає на кафедру** (робота має бути зброшурованою у тверду обкладинку, її електронна версія надсилається в університетську бібліотеку чи передається на кафедру).

СТРУКТУРА БАКАЛАВРСЬКОЇ/МАГІСТЕРСЬКОЇ РОБОТИ

Незалежно від обраної теми структура бакалаврської або магістерської роботи є такою:

1. Титульний аркуш.
2. Зміст.
3. Перелік умовних скорочень (за необхідності).
4. Вступ.
5. Основна частина, яка складається з розділів (два-три для бакалаврської і три-чотири для магістерської) та підрозділів.
6. Висновки.
8. Список використаної літератури.
9. Додатки (за необхідності, не враховуються у загальний обсяг роботи).

Титульний аркуш є першим в науковій роботі (додаток А). На ньому зазначають міністерство, назву навчального закладу, факультету, кафедри, де виконується робота, повну назву теми роботи, прізвище та ініціали студента, котрий виконував роботу, вчене звання, прізвище та ініціали наукового керівника, рік і місце виконання роботи.

На наступній сторінці розміщується **ЗМІСТ** (додаток Б). Всі його розділи і підрозділи мають бути виділені у тексті заголовками і підзаголовками. Необхідно намагатися зробити так, щоб усі питання плану являли собою єдину структуровано-логічну систему, в якій кожний наступний пункт розвиває і доповнює попередні. При цьому у роботі не може бути менше двох розділів.

ВСТУП. У вступі розкривають актуальність обраної теми, окреслюють коло питань, яким присвячена робота, формулюють мету роботи, визначають об'єкт та предмет дослідження. Вступ є однією з найважливіших частин роботи, адже у концентрованому вигляді презентує усю роботу. Тому його написання є надзвичайно важливим. Доцільно, щоб вступ складався з наступних структурних частин.

Загальна постановка проблеми та актуальність теми. У цій частині роботи слід зробити загальний огляд досліджуваної проблеми, коротко розповісти про проблематику. Обсяг повинен займати до половини сторінки. Актуальність дослідження – обов'язкова вимога до кваліфікаційної роботи, перший критерій, за яким здійснюється оцінювання роботи. Актуальність теми (лат. actualis – дієвість) – це важливість, відповідність теми дослідження сучасним потребам певної галузі науки та перспективам її розвитку, практичним завданням відповідної сфери діяльності. Студент повинен обґрунтувати, чому важливо досліджувати цю тему. Висвітлення актуальності повинно бути стислим. Достатньо в межах однієї сторінки коротко викласти суть проблеми дослідження; значення для подальшого

розвитку відповідної галузі науки; соціальну значущість теми дослідження; доцільність роботи та її відмінність порівняно з уже відомими фактами розв'язання проблеми.

Після формулювання наукової проблеми визначають мету і завдання дослідження.

Мета дослідження має узгоджуватись з назвою роботи, об'єктом і предметом дослідження. Мета дослідження – усвідомлений образ очікуваного результату, на досягнення якого спрямована діяльність дослідника. Формулюючи мету, не слід вживати терміни «дослідження», «вивчення», оскільки вони вказують на засіб досягнення мети, а не на саму мету. Натомість можна використати такі дієслова: *з'ясувати, системно проаналізувати, охарактеризувати, розглянути, виокремити* тощо.

Мета роботи реалізується через конкретні завдання, які треба вирішити відповідно до цієї мети. Студент повинен відповісти на питання, для чого він досліджує цю проблему. Мета формулюється лаконічно, одним реченням і повинна впливати з теми роботи. Наприклад: *«Здійснити цілісний аналіз фантастичного метажанру в прозі українських письменників початку XXI століття»*.

Відповідно до визначеної мети формулюють **завдання**, які деталізують та розкривають мету. Характер завдань впливає з назв розділів та підрозділів роботи, і їх зміст формулюють, використовуючи такі поняття: *визначити, встановити, охарактеризувати, розробити, виявити, сформулювати, розкрити* тощо. Формулювати завдання слід ґрунтовно, але лаконічно, оскільки опис їх вирішення становитиме зміст підрозділів і розділів роботи. **Опираючись на завдання дослідження, автор робить висновки до бакалаврської/магістерської роботи.**

Слід пам'ятати, що завдання повинні бути повною мірою розкриті в основному змісті роботи. Оптимальним є така кількість завдань: бакалаврська робота – 4-5 завдань, магістерська робота – 5-6 завдань.

Об'єкт і предмет дослідження. Об'єктом пізнання прийнято називати те, на що спрямована пізнавальна діяльність дослідника. Об'єкт дослідження – це обраний для вивчення процес або явище, що породжує проблемну ситуацію. Предмет пізнання – це досліджувані з певною метою властивості об'єкта дослідження, ставлення до об'єкта. Предмет дослідження міститься в межах об'єкта. Об'єкт і предмет дослідження співвідносяться як загальне і часткове. Тобто предмет дослідження – це та частина об'єкта, яка безпосередньо вивчається.

Методи дослідження. Автор кваліфікаційної роботи обирає методи, за допомогою яких він планує вирішити конкретні завдання дослідження. Під час написання наукової роботи дослідник користується загальнонауковими методами (аналогія, узагальнення, класифікація, спостереження, синтез, індукція та дедукція тощо) та методами, які використовуються в окремій науці, у нашому випадку – літературознавстві. Автор вибирає методи дослідження згідно зі сферою своєї діяльності і відповідно до завдань,

оскільки кожне питання потребує особливого підходу. У тексті вступної частини бакалаврської/магістерської роботи потрібно коротко вказати суть використаних методів дослідження. Важливо розуміти той факт, що успіх дослідження зростає завдяки поєднанню різних методів, які дозволяють всебічно розкрити явище, що вивчається, а також забезпечують взаємоперевірку об'єктивності отриманих результатів.

З літературознавчими методами пропонуємо ознайомитися в розділі «Методологія наукових досліджень» (див. на стор. 15-24).

Рівень вивчення проблеми. У цій рубриці дипломної роботи характеризують найбільш цінні та актуальні наукові праці з досліджуваної теми та здійснюють **огляд джерельної бази дослідження**. У бакалаврській, магістерській роботах характеристика рівня вивчення проблеми, огляд літератури та методології можуть бути зроблені в першому розділі роботи, оскільки він є теоретичним. У ньому характеризуються теоретико-методологічні підходи до вивчення проблеми, яка досліджується.

Елементи наукової новизни та практичне значення одержаних результатів. Коротко перераховують результати, одержані автором у кваліфікаційній роботі. Висловлюються рекомендації щодо можливого використання результатів кваліфікаційної роботи у навчальному процесі.

Апробація результатів дослідження (за потребою) – наводять дані щодо участі автора в наукових конференціях, круглих столах, а також інформують про публікації за темою кваліфікаційної роботи (для магістрів обов'язково).

Закінчується вступ описом **структури роботи**. Наприклад, робота складається зі вступу, розділів, висновків, списку використаних джерел. Зазначається загальна кількість сторінок дослідження.

Зразок вступу до дипломної роботи міститься у додатку В.

В **основній частині роботи** викладають зміст дослідження: важливі теоретичні положення, що визначають сутність обраної теми, предмет дослідження; розкривають завдання та мету роботи, визначені у вступі. Якщо завдання не розкриті чи розкриті частково, тоді вважається, що робота не виконана. Це ж стосується й мети.

При написанні тексту роботи студент може використовувати цитування, аналізувати теоретичні концепції інших авторів, але при цьому не допускається механічне запозичення думок інших авторів. Студент обов'язково повинен посилатися на автора цих думок, інакше робота вважатиметься плагіатом і не буде допущена до захисту. Важливо, щоб студент в тексті роботи викладав власні думки та робив самостійні висновки.

Основний текст роботи повинен бути структурованим, тобто поділеним на відповідні розділи та підрозділи. Найбільш вдалим є поділ кваліфікаційної роботи на 3 розділи, допускається й 4 розділи. Кількість підрозділів визначається студентом самостійно, виходячи зі змісту роботи. Бажано, щоб у кожному розділі було 2-3 підрозділи. **Кожен розділ наукової роботи має закінчуватися короткими висновками.**

Зразок оформлювання основної частини дипломної роботи міститься у додатку Г.

ВИСНОВКИ. Висновки – це підведення підсумків наукового дослідження, теоретичне та практичне обґрунтування отриманих результатів. *Висновки пишуться на основі чітко сформульованих у вступі завдань, які, в свою чергу, повинні бути розкриті у основному тексті роботи. Якщо висновки не мають логічного зв'язку зі вступом, робота вважається не виконаною. У висновках автор викладає особисті думки, тому вони не повинні містити цитувань чи повторювати чужі міркування.*

Зразок висновків подано у додатку Д.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ. Наводять бібліографічний опис опрацьованої наукової літератури та інших джерел. Перелік подають в алфавітному порядку. Літературу у списку оформлюють згідно з установленими вимогами (додаток Е).

Посилання на літературу у тексті подають у квадратних дужках – наводять номер цитованої праці і через кому номер сторінки, на якій міститься цитований уривок, наприклад [53, с. 156].

ДОДАТКИ до дипломної роботи подають за необхідності. У них може міститись фактичний матеріал, який опрацьовував автор.

МЕТОДОЛОГІЯ НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

Методи дослідження у галузі літературознавства – це сукупність засобів та прийомів вивчення літературних явищ, які засновані на теоретичних уявленнях про сутність літератури. Нині успішно співіснують як традиційні, так і нетрадиційні методи літератури, засновані на контекстуальному вивченні літературного твору, і такі, що спрямовані на вивчення його внутрішніх елементів та зв'язків між ними.

Літературознавча методологія – це система методів, які використовуються в науці про літературу, а також застосовуються під час дослідження літературних явищ задля досягнення поставленої мети.

Прочитання смислу твору і його оцінка здійснюються за допомогою **методу**.

Метод – це вироблені на основі досягнутих закономірностей правила, це спосіб досягнення результату, конкретний спосіб здійснення тієї чи іншої діяльності, інструмент аналізу. Обраний метод вивчення об'єкта передбачає певну і строгу упорядкованість дослідницької думки, послідовність пізнавальних процедур і операцій, дотримання вченим ряду обов'язкових правил, норм аналізу.

Методи дослідження спираються на ті чи інші принципи, конкретизують і розвивають їх.

У літературознавстві виокремлюють такі **ОСНОВНІ ПРИНЦИПИ АНАЛІЗУ ХУДОЖНЬОГО ТВОРУ**: аналіз твору в єдності змісту і форми; принцип історизму, принцип ідейності, принцип художності.

Аналіз твору в єдності змісту і форми. Зміст і форма – поняття співвідносні, не можуть існувати одне без одного, саме вони є визначальною основою естетичної цілісності твору. Форма впорядковує зміст, організовує його, забезпечує творові його конкретну визначеність, самостійність у колі аналогічних літературних явищ. У їх єдності головний елемент – зміст, бо він активніший за форму, визначає її, форма залежить від змісту, відповідає йому, а не навпаки. Тому зміна змісту веде до зміни форми, а не навпаки.

Принцип історизму. Кожен твір доцільно вивчати як явище відповідної історичної та історико-літературної епохи. Твір мистецтва своїм корінням пов'язаний з історичною дійсністю. Поза часом не можна зрозуміти ні творчості письменника загалом, ні окремі його твори. Зв'язок твору з історичною дійсністю виявляється в осмисленні письменником сучасних йому подій. Тому принцип історизму передбачає характеристику історичної епохи, в яку з'явився твір, духовного життя народу того часу; визначення рис суто літературного життя епохи. Також принцип історизму передбачає вивчення твору в контексті доробку самого автора, допомагає з'ясувати відповідність тексту духові доби. Це дозволяє з'ясувати конкретний внесок письменника в літературу, рух жанрів, розвиток літературних напрямів, течій, стилів.

Принцип ідейності. Ідейність – одна з істотних якостей літератури, зумовлена оцінним ставленням письменника до зображуваного і представленого у творах світу (відображеного чи створеного уявою, ізоморфного з реальним світом чи деформованого, небувалою), внаслідок чого ідейність виявляється як пафос, як естетична ідея, виражається цілісною структурою твору і поза його структурою не існує. Ідейність письменника – відданість його як особистості певній системі ідей, що призводить до свідомого їх обстоювання, до їх цілеспрямованого втілення у власних художніх творах, до тенденційності.

Проблеми при визначенні ідейності такі: слід уміти відрізнити органічну ідейність твору від тенденційності як ілюстративного втілення наперед засвоєної чи заданої ідеї; осягати майстерність письменника, який домігся єдності ідейності і художності; уміти відчутти і збагнути відмінність між ідейним задумом фізичного автора (реального письменника) та ідейною позицією текстуального автора (образу автора, втіленого в творі) – суб'єктивна/об'єктивна ідея.

Принцип художності. Художність твору – це його мистецька досконалість, якість змальованих у творі картин та образів, цінність його як твору мистецтва взагалі. Вона залежить від життєвої правдивості твору; ступеня типізації змальованих картин та образів; майстерності композиції та досконалості володіння мовностильовими засобами.

Методологія вивчення (літературознавчого аналізу) художнього твору передбачає кілька етапів. На першому етапі відбувається ознайомлення з твором, формується естетичне ставлення до нього, оцінюється мистецький рівень письменника, здійснюється максимальне осягнення літературного твору, усвідомлення його смислу. Реципієнт стає співтворцем, вступає з автором у діалог.

Аналізуючи твір, з'ясовуємо наукові відомості про нього, специфіку розвитку літературного процесу періоду написання твору, місце твору в розвитку регіональної, національної чи й світової літератури.

Аналіз літературного твору передбачає розчленування літературного твору на елементи та компоненти, вивчення особливостей кожного з них, їх опис та встановлення взаємозв'язків між ними, що дає змогу осягнути своєрідності художнього тексту.

Під час аналізу дослідник визначає тему, ідею, проблематику художнього твору, з'ясовує його жанрову специфіку, композиційно-сюжетну структуру, розглядає особливості образної системи та мовностильову своєрідність.

Аналіз художнього твору завершується синтетичними узагальненнями (висновками).

Аналіз сприяє встановленню основних рис, ознак, зв'язків, що характеризують твір в цілому та у його відношеннях з різними художніми системами.

Аналіз літературного твору здійснюється за допомогою принципів, методів та підходів, які добираються й здійснюються відповідно до мети та завдань дослідження.

БІОГРАФІЧНИЙ МЕТОД передбачає вивчення літератури з урахуванням того, що особистість письменника і його біографія – визначальний чинник творчості.

Досліджуючи твір, науковець, відповідно до поставлених завдань, вивчає коло інтересів письменника, характер його стосунків з оточенням, умови формування і розвитку його особистості. Творчі зацікавлення і пошуки митця часто розкриваються в його листах, щоденниках, спогадах, статтях; саме в них слід шукати літературознавчі коментарі, оцінки творів, естетичні рефлексії тощо.

Життєві колізії письменника допомагають збагнути як джерела світогляду, так і джерела твору. Біографія митця може відкрити завісу над самим твором (прояснити різного роду алюзії чи таємний зміст окремих слів і образів), допомогти побачити феномен письменника, засвідчити моральні, інтелектуальні та емоційні домінанти його особистості; системно вивчити психологію як митця, так і самого творчого процесу.

✓ УВАГА! Не слід намагатись усі відповіді шукати в біографії письменника, адже автор може «ховатися за двійником», зображувати прихований життєвий ідеал, врешті-решт може «одягнути маску».

Слід зважати на те, що існують такі два типи письменників: об'єктивні, які демонструють здатність автора відмежуватися від власного «Я», і суб'єктивні, що прагнуть всіляко самовиразитись.

Якщо твір і має біографічні чи автобіографічні риси, то вони зазнають значної трансформації і втрачають особистісну забарвленість, стаючи художнім матеріалом твору.

КУЛЬТУРНО-ІСТОРИЧНИЙ МЕТОД вивчає художній твір у системі історико-культурних зв'язків, залучаючи в поле уваги дослідника літератури соціальні, економічні, політичні, релігійні проблеми доби, у яку був написаний твір. З'ясовується обумовленість письменницької діяльності зовнішніми явищами, перш за все – суспільною психологією. Тому увагу дослідників привертають звичаї, думки і почуття, що виявляються в образах і картинах твору і часто відображають «дух часу», національні, соціально-групові особливості людей певної епохи. Культурно-історичний метод покликаний дати характеристику історичного колориту твору, що особливу вагу має при вивченні творів історичних жанрів.

Предметом **ПОРІВНЯЛЬНО-ІСТОРИЧНОГО МЕТОДУ (КОМПАРАТИВІСТИКИ)** є міжлітературні, генетичні, генетично-контактні зв'язки і типологічні збіги в національних, регіональних і світових літературах, різноманітні форми зовнішніх і внутрішніх контактів, впливів, міжлітературної рецепції, спільні художні парадигми, процес міграції сюжетів тощо. У порівняльно-типологічний спосіб можуть вивчатися теми, мотиви, ідеї, роди, жанри та жанрові різновиди, художні течії і стилі, сюжети,

образи тощо. Метод компаративного аналізу розкриває сутність художнього твору шляхом аналізу його зв'язків чи об'єктивних співвідношень з іншим фактом, що дозволяє визначити їх місце в культурно-літературному русі.

При використанні **ПСИХОЛОГІЧНОГО МЕТОДУ** художній твір ставиться в пряму залежність від внутрішнього світу автора, від його індивідуальної долі та рис особистості. Одне з головних завдань цього методу – вивчення духовного життя письменника, внутрішньої, психологічної сторони його творчості.

Психологія здатна багато прояснити у творчому процесі, дає змогу виявити «психологічну» правдоподібність героїв твору, з'ясувати, чи є в цій правдоподібності художня цінність.

Психологічний метод знайшов своє продовження у **ПСИХОАНАЛІТИЧНОМУ МЕТОДІ**, який передбачає визначення ролі психічного несвідомого у творчому процесі. Основоположниками методу вважають Зигмунда Фрейда та Карла-Густава Юнга.

Теорія психоаналізу З. Фрейда. Суть вчення полягає у тлумаченні підсвідомого у психічній, зокрема і творчій, діяльності людини. Цей процес передбачає *сублімацію* (перехід) підсвідомих бажань (*лібідо*) в духовно-творчу енергію, в художні образи та мотиви і допомагає митцю розв'язати внутрішні психічні конфлікти. Творчість письменника прихильниками цього методу прочитується як вмістилище інстинктів, прихованих та витіснених бажань (зокрема сексуальних), дитячих переживань тощо. Подібне і є мотивацією вчинків літературних героїв, а часом і спонукою до самої художньої творчості. Звідси – митець виражає свої приховані бажання в образно-естетичній формі. Зацікавлення З. Фрейда психологією творчості привели його до порівняння мистецтва і сну: у сні він вбачав ті самі психологічні механізми, за допомогою яких конструюється образ, художній світ, а сам сон стає ключем до підсвідомого. *З'ясувати внутрішні чинники і мотиви творчості письменника – завдання літературознавця, який послуговується методом психоаналізу.* Прихильники методу особливого значення надають вивченню і аналізу біографії письменника, його дитячих переживань, стосунків з близькими тощо.

Психоаналітична концепція К.-Г. Юнга. Вчення Фрейда розвинув К.-Г. Юнг, який висунув теорію *архетипів* (від гр. *праобраз, праформа*). Вчений заперечив думку Фрейда про те, що вся творчість має суто біологічну основу, він розширив поняття лібідо до значення вітально-психічної енергії. К.-Г. Юнг розробив теорію колективного несвідомого. Під колективним несвідомим він розумів психологічну пам'ять всього людського роду, що зберігається в глибинах окремої людської душі у формах архетипів – «універсальних символів», «індивідуального несвідомого», образів, характерів, тем, які існують у літературі з часу їх виникнення, постійно відновлюючись на різних етапах її розвитку. Кожен з архетипів – це формально-структурний образ. Він стійкий, незмінний за своєю сутністю і в той же час постійно готовий вбирати в себе новий життєвий зміст. Творчість

– це матеріалізація архетипів, а творчий процес – це процес одухотворення архетипів, їх втілення та розгортання (часто у формі символу, сну тощо). Психоаналітичний метод допомагає віднайти архетип, пізнати його духовну суть, особливості його функціонування у мистецтві.

МІФОЛОГІЧНИЙ МЕТОД допомагає інтерпретувати художній твір через пошук у тексті слідів первісної міфологічної свідомості, елементів давніх міфологічних уявлень, сюжетів, мотивів ритуальних дійств, етногенетичних зв'язків. При аналізі твору необхідно виділити міфологізми (трансформовані міфи, фольклорні мотиви, сюжети, образи), з'ясувати специфіку використання міфологем та міфем (частин міфу, що втратив первісні функції). До дослідження може залучатись архетипний аналіз.

Методика міфологічного аналізу передбачає: розпізнавання і виявлення у художньому творі міфів або міфологічних структур; ідентифікацію літературного варіанту міфу з інваріантом; зіставлення літературного міфу із виділеним інваріантом; з'ясування смислів і значень літературного міфологічного образу в загальній структурі художнього твору; визначення контексту літературних міфологічних образів чи мотивів; з'ясування художнього колориту міфологічного образу (з урахуванням історичної епохи, типу творчості, стильових різновидів тощо); дослідження мотиву звернення письменника до міфологічних образів.

ФІЛОЛОГІЧНИЙ МЕТОД – метод дослідження творів, зокрема старовинних літературних пам'яток, який опирається на опис, вивчення тексту, його коментування тощо. Основоположником методу вважають Володимира Перетца. Т. Пастух зазначає: «У цілому проголошену модель філологічного методу Перетца можна звести до таких положень: ретельна фактографічна робота закладає основи для критичної перевірки літературних пам'яток і встановлення автентичних текстів; вивчення культурного дискурсу певної історичної доби дає змогу простежити певні історико-культурні тенденції розвитку літературного процесу і наголосити на генетичних основах виникнення певних явищ (важливим у цьому випадку є порівняльний підхід); головним об'єктом розгляду еволюційних змін стає формальний бік літературного твору (те, «як» він написаний)».

Поруч із філологічним методом на формі твору дають змогу зосередитись *формальний та структуральний методи*.

ФОРМАЛЬНИЙ МЕТОД хоч і визнає вивчення органічної єдності змісту і форми, усе ж увагу зосереджує на формі. Цей метод дає змогу вивчати прийоми художнього зображення та їх функціонування, а також розкриває формальні особливості літературного стилю, заглиблюється в жанрові ознаки художнього тексту.

СТРУКТУРАЛІСТИ, на відміну від формалістів, розглядають твір як складну структуру, що має системний характер. Аналіз структури тексту як моделі здійснюється шляхом розкладання його на ієрархічні рівні, у межах яких діють взаємопов'язані між собою елементи і компоненти. Структуральний метод доцільно використовувати, вивчаючи художню мову,

віршування, композицію художнього твору. З метою точності при аналізі тексту застосовують математичні розрахунки. У 70-х рр. ХХ ст. структуралізм еволюціонував у *постструктуралізм*.

ПОСТСТРУКТУРАЛІЗМ заперечив концепцію знака, висунувши концепцію ТЕКСТУ. Прихильники методу зосереджують увагу на поняттях «текст», «інтертекст», «текст-гра». Для теорії та методології постструктуралізму центральними є:

1) *концепція «смерті автора»* (розроблена Р. Бартом). Вона заперечує традиційне уявлення про автора як про єдине джерело твору; відтепер читач – творчий співучасник гри значень у тексті;

2) *концепція дискурсу* – увага зосередилась на системі висловлювань, в якій відобразились різні культурні коди;

3) *концепція тексту* (на місце «твору» у концепції постструктуралізму стає «текст»). Постструктуралісти порівнюють текст із тканиною, називаючи його текстурою, плетивом різних інтертекстів-контекстів;

4) *концепція тексту як гри* (текст – гра, читач – гравець; гра текстом);

5) *концепція «культура як текст» та «світ як текст»*;

6) *концепція письма* як сплетіння різних кодів у тексті;

7) *концепція текстуального аналізу* (спрямована на пізнання множинності тексту, його кодів). Завдання дослідника – поетапно розбирати текст на окремі елементи, сегменти;

8) *концепція інтертекстуальності* (розуміння тексту як перетину кодів, дискурсів; текст «зітканий» із цитат, посилань; він не є закритою структурою);

9) *концепція відкритого твору* (відкриті твори, за У. Еко, розраховують на взаємодію з читачем; закриті – хочуть, щоб ми думали по-їхньому). На думку У. Еко, у взаємодії інтенцій автора, інтенцій твору та інтенцій читача народжується розуміння твору.

Методика постструктуралізму допомагає пізнати множинність кодів, глибини текстуальних значень, підкаже шляхи інтерпретаційних рішень.

СЕМІОТИКА вивчає функціонування знакових систем. Вона розглядає мову як систему засобів передачі думок і почуттів, систему різних сигналів побутового, сакрального, обрядового характеру тощо. Семіотика досліджує всі аспекти й чинники формування й інтерпретації знаків.

Знак у семіотиці – центральне поняття. Розрізняють форму знака та його смисловий зміст. Літературознавча семіотика досліджує художні твори як цілісність змістових та формальних характеристик, як знакову систему, виявляє окремі елементи тексту та розглядає їх функціональні властивості.

У літературознавстві семіотика зблизилася зі структуралізмом. Так утворилась **структурна семіотика**.

РЕЦЕПТИВНА ЕСТЕТИКА. Теорія рецепції (лат. *receptio* – прийняття, сприйняття) започаткована Гансом Робертом Яуссом та Вольфгангом Ізером у 60-х роках ХХ ст.). Головна засада рецептивної естетики – активна роль читача-реципієнта у процесі пізнання та реалізації

літературного тексту. Рецептивна естетика розглядає художній текст як відкриту структуру, зорієнтовану на читача, вивчає читацькі реакції, оцінки. У системі «автор – твір – читач» акцентується на останньому компоненті. Послідовники методу вважають, що в структурі художнього твору закладено можливості та перспективи для творчої взаємодії з читачем, для гри його уяви.

МЕТОДИКА ЕКЗИСТЕНЦІАЛЬНОГО АНАЛІЗУ передбачає пошук у художніх творах світоглядної основи екзистенціалізму, його ідей і мотивів та їх аналіз. Серед основних ідей екзистенціалізму в літературі вирізняють такі: мистецтво можна тільки переживати, а не аналізувати; в основі екзистенційних творів – тема смерті, відчуття абсурдності і трагізму існування, страждання, самотності, свободи і несвободи, суб'єктивності, мотиви відчаю, страху, жаху, неспокою тощо; правда у творі завжди суб'єктивна; митець – джерело художнього твору, він у літературному тексті виражає виключно себе самого, а не об'єктивну реальність; художня дійсність розкриває таємницю буття та стоїть над часом і простором; письменник-екзистенціаліст прагне зрозуміти причини трагічності людського буття.

ФЕНОМЕНОЛОГІЯ. Засновник феноменології філософ Едмунд Гуссерль досліджував проблему людської свідомості, що, зокрема, пов'язане і з розуміння мистецтва слова. Основним поняттям у його концепції є **інтенція** (намір, прагнення) – властивість свідомості сприймати, осмислювати, називати те, що лежить поза її сферою (людська свідомість – це завжди *свідомість чогось*).

У теорії літератури цю категорію застосував Роман Інгарден, який трактує літературний твір як об'єкт, що усвідомлюється через акт читання (читання як **феномен** – вияв свідомості).

Роман Інгарден доводив, що структура художнього твору постає одночасно як спосіб його існування та виявляє його сутність. Він розрізняє чотири взаємопов'язані рівні, які переводять літературний твір в «уявлюваний об'єкт» у свідомості читача: 1) звучання; 2) значення; 3) багатозначність; 4) об'єкти в літературному творі.

Художнє сприймання твору постає як акт співтворчості, як акт «пізнання твору». Джерелом твору є неповторне авторське «Я» як трансцендентна (непізнана) категорія. Дослідник намагається відтворити художній текст, вслухатися в характерний для цього творця ритм тем, а через це – описати світ письменницької уяви. Феноменологія досліджує зв'язок між уявою автора та світом, зображеним у тексті. Феноменологічне вчення може бути застосоване для розкриття психології літературної творчості.

ЛІТЕРАТУРНА ГЕРМЕНЕВТИКА – це метод інтерпретації художніх текстів. Її основними поняттями є такі: розуміння, інтерпретація, смисл (сенса). Про герменевтику також говорять як про мистецтво інтерпретації. Варто пам'ятати, що будь-яка інтерпретація має право на існування, якщо вона здійснюється науковим шляхом. Тож процес осягнення

змісту художніх творів безкінечний. Розуміння твору народжується в процесі ведення «діалогу» з автором. Результат інтерпретації – осягнення сенсу літературного твору. Інтерпретація має бути послідовною і неухильно аналітичною та іманентною творові, тобто такою, що відповідає його складу і структурі.

Герменевтична методологія підходить до художнього тексту як до явища завжди історичного, тобто написаного конкретним автором, у певний час, певною мовою. Ця історичність – неодмінна частина будь-якого аналізу тексту. Читач твору теж знаходиться в уже своєму історичному часі, в контексті своєї традиції. Тільки максимальне наближення цих двох явищ історичного здатне утворити нове значення.

Інтерпретуватись можуть як цілісний текст, так і фрагменти, сцени, мотиви, персонажі, алегорії, символи, тропи і навіть окремі речення та слова. Також інтерпретація може здійснюватись і на рівні творчості письменника, літературної школи, літературного напрямку, літературного періоду тощо.

Герменевтика вбирає в себе елементи різних принципів і методів дослідження, що сприяють інтерпретації літературного твору. На думку Д. Лихачова, інтерпретація – це стрижень науки про літературу, оточений більш точними науковими дисциплінами, які складають для інтерпретації начебто «жорсткі ребра» (вивчення біографії, історія тексту, версифікація). Герменевтика розглядає літературний твір у руслі духовно-культурних традицій певних соціо- та етнокультурних спільнот (національна, слов'янські, європейська, світова культура).

ФЕМІНІСТИЧНА КРИТИКА розглядає «літературну інакшість жінки», особливість жіночого письма та жіночого відчитування тексту; актуалізує природу жіночого тексту; практикує критику облаштування світу «під чоловіків»; переглядає патріархальні принципи, звільняючи літературу від домінуючої чоловічої ідеології та психології.

Феміністична критика зорієнтована на психоаналіз, тож розглядає жіночий текст як такий, що залежить від «ставлення статі до творчого процесу».

Феміністична критика запозичує концепції з різних методологій для аналізу жіночого письма. Розрізняються такі літературні тексти: «жіночі» – написані письменницями-жінками; «фемінні» – написані від жіночої особи, з ознаками жіночої психології; феміністичні – такі, що заперечують патріархальний канон.

Важливою стратегією сучасної феміністичної критики є **гендерні дослідження**. Гендер в перекладі з англійської (gender) означає рід. У гуманітарних науках це поняття використовується на позначення соціокультурного аспекту статевої приналежності людини (не біологічного!). Філософсько-методологічною основою гендерних досліджень вважається синтез марксизму та психоаналізу. Маскулінність та фемінність у дослідженнях не пов'язуються з біологічною статтю, оскільки розглядаються

як вияв різних психологічних характеристик, історично сформованих особливостями культури певного суспільного середовища.

СИСТЕМНИЙ МЕТОД. Методологічний напрям в літературознавстві, що перебуває в постійній зміні, оскільки вбирає в себе елементи різних принципів, підходів і методів аналізу.

Здійснюючи системний аналіз, слід визначити компоненти, з яких складається об'єкт, виявити їхні функції та функціональні зв'язки між ними, визначити групи системотвірних чинників і проаналізувати їх організуючі функції. Можуть використовуватись різні види аналізу літературного твору (естетичний, психологічний, соціологічний тощо), які здійснюються різними шляхами (проблемно-тематичний, пообразний, цілісний, «за автором» (повільне читання) або за розвитком основної сюжетної лінії). Досліджуються як змістові, так і формальні складові художнього твору. Метод дає змогу визначити місце твору в літературному процесі, наблизитися до розуміння авторського художнього задуму та до рівня його реалізації у певному творі. Слід врахувати всі основні аспекти системно-цілісного аналізу літературного явища, не випускати з-під уваги різні варіанти й редакції твору.

ПОСТКОЛОНІАЛЬНА КРИТИКА. У другій половині ХХ ст. відбувається розпад колоніальних володінь у світовому масштабі. На кін. 80 – поч. 90-х цей процес охоплює і країни соціалістичного табору. Як окремий напрям постколоніальна критика постала в 90-х рр. ХХ ст. Термін «постколоніальний» застосовують на означення періоду після здобуття незалежності. У культурах народів постколоніального простору відзначаються такі тенденції: 1) повернення та осмислення власного минулого; очищення його від ідеологічних викривлень колоніальної доби; 2) руйнування колоніальної ідеології; 3) пошук національної ідентичності; 4) заперечення європоцентричного універсалізму (мова йде про національні культури колишніх колоній відносно культур країн-колонізаторів). В українській постколоніальній культурі – це заперечення «радянського універсалізму», коли національні особливості культури нівелювалися або ж привласнювалися метрополією. Духовні й матеріальні цінності колонії сприймалися як місцево-етнографічні, регіональні, маргінальні, відсталі. Постколоніальна критика прагне до вивільнення з-під політичної заангажованості, імперського мислення, у полі її уваги – переоцінка (деконструктивне прочитання) підколоніальних художніх здобутків нації. Однак слід мати на увазі, що «постколоніальне, відмежовуючись від колоніального, рівночасно вбирає в себе його історичний досвід, а то й співіснує з ним в одному часі, місці і навіть одному культурному явищі» (М. Павлишин).

Постколоніальна критика звертає увагу на культурну «іншість» як джерело енергії та трансформації, досліджує образи інших культур в літературі; зосереджує увагу на культурних відмінностях і різноманіттях; її приваблює гібридність та «культурна полівалентність».

ЕКОКРИТИКА – новий методологічний напрям літературознавства, що ґрунтується на міждисциплінарних взаємозв'язках художньої літератури і довкілля. Часто такий підхід стає усвідомленим способом аналізу й осмислення шляхів виправлення сучасної екологічної ситуації. Екокритику (інша назва «зелені студії») не слід розглядати лише як інструмент для аналізу літературних текстів, у яких містяться екологічні знання. У її межах продуктивним залишається й інтердисциплінарний підхід до вивчення художньої літератури. Філософія, психологія, історія, етика є важливим чинником для висвітлення питання, як людина сприймає довкілля, як в історичному вимірі змінювалось уявлення людини про дику природу, як у художньому дискурсі відбиваються сучасні екологічні проблеми людства. Дослідник повинен враховувати той факт, що кожна культура, відповідно й художня література сформувала своє ставлення до природи, своє розуміння екологічної проблематики. Пітер Баррі акцентує на чотирьох вимірах природи: 1) «дика природа», до якої він відносить пустелі, океани, незаселені континенти; 2) «мальовничий пейзаж», що його складають ліси, озера, гори, скелі, водоспади; 3) «сільська місцевість», до ландшафту якої належать пагорби, поля, лісові насадження; 4) «окультурений пейзаж» (сади, парки, алеї, фонтани).

Отож у полі уваги екокритичної методології є такі проблеми: а) загальносвітоглядні, що тісно пов'язані з уявленнями про місце людини в світі; б) внутрішньолітературні, що передбачають зображення природи в художньому творі як спосіб вираження емоційно-духовного багатства внутрішнього світу людини; в) морально-естетичні, що зобов'язують митця слова правдиво й об'єктивно аналізувати уявлення соціуму і його ставлення до різних феноменів довкілля; г) практично-ціннісні, що співвідносяться з багатовіковим досвідом і конкретними формами господарсько-побутової поведінки людини в природі. Усі ці аспекти формують концепцію природи як важливого складника життя.

ТЕХНІЧНІ ВИМОГИ ДО ОФОРМЛЕННЯ БАКАЛАВРСЬКИХ ТА МАГІСТЕРСЬКИХ РОБІТ

Бакалаврські та магістерські роботи виконують державною мовою. Стиль викладу науковий.

Для наукового стилю мовлення властиві такі особливості:

- зрозумілість і предметність тлумачень,
- логічна послідовність і аргументованість викладу,
- узагальненість понять і явищ, їх об'єктивний аналіз,
- точність і лаконічність висловлювань,
- аргументація й переконливість тверджень,
- однозначне пояснення причинно-наслідкових відношень,
- докладні висновки.

Для синтаксису наукового мовлення характерними є:

- безособові речення із присудком, вираженим дієслівною формою на -но, -то та об'єктом – прямим додатком у формі іменника у знахідному відмінку без прийменника (нами застосовано метод, прочитано дисертацію);
- складні речення з чітко вираженим складносурядним або складнопідрядним зв'язком (що, оскільки, в наслідок того, у зв'язку з тим, бо, тоді як тощо).

У бакалаврській/магістерській роботі необхідно стисло, логічно й аргументовано викладати зміст і результати дослідження, уникати загальних слів, бездоказових тверджень, тавтології, не використовувати займенник «я», натомість використовувати за необхідності займенник «ми».

Загальний обсяг бакалаврської роботи – 50-65 сторінок основного тексту, кількість використаної літератури – 60-70 позицій.

Загальний обсяг магістерської роботи – 75-90 сторінок основного тексту, кількість використаної літератури – 70-90 позицій.

Правила комп'ютерного набору тексту

Кваліфікаційну роботу друкують за допомогою комп'ютерного набору на білому папері формату А4 (210x297 мм) відповідно до ДСТУ 4163-2003 «Вимоги до оформлювання документів» та ДСТУ 3008:2015 «Інформація та документація. Звіти у сфері науки і техніки. Структура та правила оформлювання». Шрифт друку повинен бути чітким, стрічка – чорного кольору середньої жирності. Щільність тексту роботи повинна бути однаковою. Переніс слів з одного рядка в другий у тексті дипломної роботи не допускається.

Текст з граматичними, пунктуаційними та орфографічними помилками є неприпустимим.

Текст роботи необхідно друкувати з одного боку аркуша, залишаючи поля таких розмірів: ліве – 30 мм, праве – 10 мм, верхнє – 20 мм, нижнє – 20 мм.

Основні вимоги до комп'ютерного набору тексту випускної кваліфікаційної роботи:

- текстовий редактор – WORD;
- гарнітура шрифту – Times New Roman, вирівнювання – по ширині;
- кегль шрифту (розмір) – 14;
- кількість символів у рядку – не менше 60;
- абзац – 1,2-1,27 см;
- міжрядковий інтервал – 1,5;
- кількість рядків на сторінці – до 30;
- назви структурних частин роботи: **ЗМІСТ, ВСТУП, РОЗДІЛ, ВИСНОВКИ, СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ, ДОДАТКИ** друкують великими літерами симетрично до тексту (шрифт – 14 жирний), вирівнюючи по центру;
- усі названі структурні частини роботи слід починати з нової сторінки;
- новий підрозділ друкується на тій же сторінці, на якій закінчився попередній, відступ між підрозділами – два полуторних інтервали;
- заголовки підрозділів друкують маленькими літерами, крім першої – великої, з абзацного відступу, шрифт – 14 жирний. Крапку в кінці заголовка не ставлять. Відстань між заголовком розділу та заголовком підрозділу – два полуторних інтервали;
- у роботі дозволяється виділяти важливий текст таким чином: **напівжирний**, *курсив*, **напівжирний курсив** або підкреслений – але виділення по всьому тексту повинні бути виконані в одному стилі. Не допускається виділяти частину тексту за допомогою інших шрифтів, крім Times New Roman, іншого розміру, крім 14, іншого інтервалу тощо;
- використовувані в роботі лапки повинні бути одного стилю: “” або «», або """, або „,„. Аналогічною є вимога і до стилю апострофів: ‘ або ‘ або ’ – однаково по всьому тексту;
- зазначаючи в тексті роботи прізвища та ініціали дослідників, необхідно дотримуватись одного стилю: Грицай М. С., Федченко П. М. або М. С. Грицай, П. М. Федченко, або М. Грицай, П. Федченко. Між прізвищем та ініціалами (слідкуючи, щоб вони лишились в одному рядку) необхідно використовувати нерозривний пробіл (стандартне сполучення клавіш «Shift – Ctrl – Пробіл»). При цьому необхідно пам'ятати, що псевдоніми письменників не скорочують (Панас Мирний, Леся Українка, Марко Черемшина);

- не допускається розташування заголовку підрозділу внизу сторінки, якщо під ним не вміщується щонайменше два рядки – у такому разі назву підрозділу разом із тестом переносять на наступну сторінку;
- не можна починати абзац внизу сторінки, якщо на ній поміститься тільки один рядок з нього – в такому разі слід переносити весь абзац на наступну сторінку. Аналогічно не можна переносити один рядок з абзацу на наступну сторінку.

Нумерація

Нумерацію сторінок подають арабськими цифрами у правому верхньому куті. Крапка після номеру сторінки не ставиться. Нумерують всі аркуші, у тому числі додатки. На титульній сторінці номер не ставлять. Нумерацію починають з другої сторінки (на якій вміщено зміст) з цифри 2.

Зміст, вступ, висновки, список використаної літератури не мають порядкових номерів. У тексті кваліфікаційної роботи номер розділу ставлять після слова «РОЗДІЛ», після номера крапку не ставлять, потім з нового рядка друкують заголовок розділу.

Підрозділи нумерують у межах кожного розділу. Номер підрозділу складається з номера розділу і порядкового номера підрозділу, між якими ставлять крапку. У кінці номера підрозділу повинна стояти крапка, наприклад: 2.3. – третій підрозділ другого розділу. Потім у тому ж рядку друкують заголовок підрозділу.

Оформлення таблиць

Таблиці нумерують послідовно (за винятком тих, що розміщені в додатках) у межах розділу. У правому верхньому куті розміщують слово «Таблиця» із зазначенням її номера, наприклад: **Таблиця 3**. Кожна таблиця повинна мати назву, яку розміщують над таблицею і друкують по центру сторінки симетрично до тексту. Назву і слово «Таблиця» починають з великої літери. У разі перенесення таблиці на іншу сторінку над подальшими частинами пишеться «Продовження табл. 3». Приклад оформлення таблиці подано у додатку Ж.

Таблицю розміщують після першого згадування про неї в тексті. У тексті повинна бути вказівка на таблицю, наприклад: «... основні події життя і творчості письменника наведено в таблиці 3». Таблицю розміщують таким чином, щоб її можна було читати без повороту переплетеного блоку роботи або з поворотом за годинниковою стрілкою.

Цитування та посилання на використані джерела

Цитати – дослівні уривки з використаних джерел – використовуються в кваліфікаційній роботі для обґрунтування, підтвердження авторських аргументів або для критичного аналізу літературних джерел.

Якщо студент, наводячи цитату, виділяє в ній деякі слова, щоб посилити їх значення, він має зробити у тексті в дужках відповідні застереження і вказати свої ініціали, наприклад: (виділено мною – І. Г.) або (курсив мій – І. Г.). Цитата не повинна бути надто довгою (не більша ніж на півсторінки). Також не слід подавати кілька цитат поруч, нанизуючи їх одна на одну. Вживання цитати має бути доцільним, обґрунтовуватися у коментарях студента.

Перевантажувати текст цитатами недоречно. Натомість можна вдатися до переказу чужих думок. Переказ має бути максимально точним. Як і цитата, він має супроводжуватись посиланням на використане джерело. Наприклад: «Згідно з Ю. Лавріненком...», «М. Коцюбинська пропонує розглядати епістолярій як...»).

При написанні кваліфікаційної роботи студент повинен давати посилання на джерела, матеріали або окремі результати досліджень, на ідеях та висновках яких відбувалось вивчення теми кваліфікаційної роботи. Такі посилання дають змогу відшукати використане у роботі джерело і перевірити достовірність цитування. Якщо було використано відомості, матеріали з монографій, оглядових статей, інших джерел з великою кількістю сторінок, тоді у посиланні необхідно точно вказати номери сторінок, ілюстрацій, таблиць з джерела, на яке зроблено посилання у роботі.

✓ Приклад:

Цитата в тексті: «Послання, епістола (лат. epistole – лист) – жанр поезії й публіцистики: твір, написаний у формі листа чи звертання до когось» [15, с. 166].

Відповідне подання у списку літератури:
15. Лесин В. Літературознавчі терміни. К. : Рад. школа, 1985. 251 с.

Детальніше про оформлювання цитат у тексті йдеться в підрозділі «Правила коректного цитування» (див. на стор. 30).

Оформлення списку використаної літератури

Відповідно до рішення Вченої ради Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова від 6 березня 2017 року відомості про джерела і літературу необхідно подавати згідно з вимогами ДСТУ 8302:2015 «Інформація та документація. Бібліографічне посилання. Загальні положення та правила складання» (з офіційними виправленнями у 2017 році), з обов'язковим наведенням прізвищ авторів, назви праці, міста і року видання, видавництва і кількості сторінок. Список укладають в алфавітному порядку. Зразки і приклад оформлення бібліографічного опису подано у додатку Е.

✓ Зверніть УВАГУ на таке:

1. При посиланні на книгу в списку використаної літератури вказують загальну кількість сторінок. При посиланні на частину книги чи статтю в збірці вказують номери сторінок, на яких починається і закінчується стаття.

2. Якщо у літературного джерела один автор, то його прізвище вказують перед назвою, якщо два і більше – після назви. Якщо у джерела

п'ять і більше авторів, після назви вказують тільки три перших прізвища з уточненням «та ін.»).

3. Якщо прізвища авторів вказують перед назвою роботи, то ініціали зазначають після них (Білецький О. І. Назва ...). Якщо ж спочатку вказують назву джерела, то ініціали зазначають перед прізвищем автора (Назва... О. І. Білецький ...).

4. Обов'язково необхідно вказувати не тільки місце видання, а й видавництво.

5. Місце видання пишуть повністю (Запоріжжя, Донецьк, Львів, Відень тощо), за винятком столиць держав: К. (Київ), М. (Москва), Л. або СПб. (Ленінград, або Санкт-Петербург), Н.У. (Нью-Йорк), Л. (Лондон), Р. (Париж).

✓ **УВАГА!** Двокрапка як елемент пунктуації у бібліографічному описі виконує дві функції:

1) звичайний розділовий знак, при цьому перед двокрапкою немає проміжку в один друкований знак;

2) умовний розділовий знак – знак приписної пунктуації, який ставлять між зонами бібліографічного опису та їх елементами. У такому випадку двокрапка виконує розпізнавальну функцію елементів та зон, тому до і після двокрапки як приписаного знака залишають проміжок в один друкований знак.

➤ Наприклад, тут перша двокрапка – звичайний розділовий знак у назві посібника (проміжок до двокрапки відсутній), а друга і третя двокрапка – знак приписної пунктуації, який ставлять між зонами бібліографічного опису (зона специфічних відомостей-вид видання; зона вихідних даних – місто видання і назва видавництва) – проміжок до і після двокрапки наявний:

Кучерявий О. Г. Педагогіка: особистісно-розвивальні аспекти : навч. посіб. для студентів. вищ. навч. закладів. Київ : Слово, 2014. 440 с.

Оформлення додатків

Додатки оформлюють як продовження роботи на наступних її сторінках після списку використаної літератури. Додатки слід позначати послідовно великими літерами української абетки, за винятком літер І, Є, З, І, Ї, Й, О, Ч, Ь, наприклад: «Додаток А», «Додаток Б» і т. д.

Кожний такий додаток повинен починатися з нової сторінки. Додаток повинен мати заголовок, надрукований угорі малими літерами з першої великої симетрично зліва відносно тексту сторінки. По центру над заголовком малими літерами з першої великої друкується «Додаток __» і велика літера, що позначає додаток. Сторінки з додатками нумерують, але їх не враховують до загального обсягу роботи, наприклад, робота може містити 62 сторінки основного тексту і 3 сторінки додатків, але обсяг кваліфікаційної роботи буде 62 сторінки, а не 65.

Прикладами оформлення додатків можуть бути всі додатки, подані у цьому посібнику.

ПОНЯТТЯ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ ТА ПЛАГІАТУ

При написанні кваліфікаційних робіт необхідно обов'язково посилатися на авторів і літературу, з якої запозичено матеріали або окремі результати. Використання у роботі запозиченого матеріалу без посилання на автора не допускається. Це вважається плагіатом, тобто порушенням академічної доброчесності.

Академічна доброчесність – сукупність етичних принципів та визначених Законом України «Про освіту», «Про вищу освіту» та іншими законами України правил, якими мають керуватися учасники освітнього процесу під час навчання, викладання та провадження наукової (творчої) діяльності з метою забезпечення довіри до результатів навчання та/або наукових (творчих) досягнень. Академічна доброчесність у процесі написання випускної кваліфікаційної роботи означає, що студенти та їх наукові керівники керуються насамперед принципом чесності у роботі та навчанні. Плагіат, тобто списування, несанкціоноване використання чужих напрацювань, є неприйнятним у кваліфікаційній роботі студента.

Порушення етичних принципів при написанні кваліфікаційної роботи бувають трьох основних видів:

1. Копіювання чужої роботи (як без, так і з відома автора) та оприлюднення її під своїм іменем.
2. Подання суміші власних та запозичених в інших авторів аргументів без належного цитування джерел (компіляція).
3. Перефразування чужої роботи без належно оформленого посилання на справжнього автора.

Загалом **плагіат** – це усвідомлене чи неусвідомлене недотримання загальноприйнятих правил цитування, тобто порушення вимог Цивільного кодексу України (глава 4 «Інтелектуальна власність») та Закону України «Про авторське право і суміжні права».

Рекомендації щодо запобігання академічному плагіату та його виявлення в наукових роботах вміщено у листі Міністерства освіти і науки України №1/11-8681 від 15.08.2018 р. (див. додаток Н).

✓УВАГА! Випускову кваліфікаційну роботу, у якій буде виявлено плагіат, за рішенням кафедри до захисту не допускають.

Перевірити текст на оригінальність, тобто відсутність плагіату, можна за допомогою спеціальних програм або за допомогою сайтів, які надають такі послуги. Найбільш популярними є такі ресурси:

- Програми для перевірки тексту на оригінальність (безкоштовні):
 - 1) Advego Plagiatus <http://advego.ru/plagiatus/>
 - 2) Etxt Antiplagiat <http://www.etxt.ru/antiplagiat/>

- Онлайнві сервіси перевірки на плагіат:
 - 1) ANTIPLAGIAT <http://www.antiplagiat.ru/>
 - 2) CONTENT-WATCH <http://www.content-watch.ru/text/>
 - 3) <http://text.ru/TEXT.RU><http://text.ru/> <http://text.ru>
 - 4) UNICHEK (раніше UNPLAG)
 - 5) StrikePlagiarism.com
 - 6) <http://antiplagiat.su/><http://antiplagiat.su/>

Слід пам'ятати, що такі програми і сервіси не є сертифікованими і пристосованими для перевірки текстів кваліфікаційних робіт з історії української літератури. Тому результати такої перевірки мають бути піддані сумнівам, однак можуть орієнтувати автора кваліфікаційної роботи у рівневі оригінальності його тексту.

Правила коректного цитування

✓ Якщо думка автора наведена дослівно, то її потрібно взяти в лапки, зробивши коректне посилання на джерело (його порядковий номер зі списку використаної літератури, який додається до роботи).

✓ Якщо цитується великий уривок з художнього тексту, то він може не братися в лапки, натомість його можна відділити від решти тексту певним способом (набирати іншим кеглем, шрифтом, накресленням, більшими абзацними відступами тощо), зробивши коректне посилання на джерело (його порядковий номер зі списку використаної літератури, який додається до роботи). Так само без лапок подають поетичні цитати, якщо вони розміщені строфічно і виділені у вищезазначений спосіб. Поетичні рядки можна подавати і без строфічного виділення, «в рядок», але тоді цитата береться в лапки, а віршовий рядок від наступного відділяється скісною однією рисою (/) або двома (//).

✓ Допускається скорочення цитати, якщо це не призводить до викривлення думки автора. Місце скорочення має бути відзначене в цитаті квадратними дужками з трикрапкою всередині.

✓ Допускається перефразування цитати, зміна словоформ чи відмінків певних слів. Таку цитату в лапки не беруть, але в квадратних дужках обов'язково роблять посилання на джерело (його порядковий номер зі списку використаної літератури, який додається до роботи).

✓ У списку використаної літератури завжди слід вказувати і ті джерела, які використовувалися під час підготовки роботи і вивчення теми, навіть якщо прямих посилань чи цитувань цих джерел у роботі немає.

ПІДГОТОВКА ДО ЗАХИСТУ ТА ЗАХИСТ БАКАЛАВРСЬКОЇ/МАГІСТЕРСЬКОЇ РОБОТИ

До публічного захисту перед державною екзаменаційною комісією (далі ДЕК) допускають бакалаврські/магістерські роботи, які відповідають таким вимогам:

1. У встановлений термін чистовий варіант роботи, переплетений у твердій палітурці, подано на кафедру.
2. На титульному аркуші роботи проставлено резолюцію завідувача кафедри: «До захисту допущено».
3. На останній сторінці бакалаврської/магістерської роботи – особистий підпис автора.
4. У роботу вкладено рецензію фахівця та відгук наукового керівника.

✓УВАГА! Бакалаврська/магістерська робота повинна бути подана на кафедру не пізніше ніж за 10 днів до дати захисту.

Відгук та рецензія

Науковий керівник не пізніше ніж за 4 дні після надходження бакалаврської чи магістерської роботи на кафедру надає відгук, у якому рекомендує або не рекомендує її до захисту.

Форма написання відгуку довільна, але він повинен містити конкретні висновки щодо глибини опрацювання теми кваліфікаційної роботи, доцільності вибору методів дослідження, повноти викладу основних результатів та обґрунтованості висновків. У відгуку науковий керівник вказує на дотримання або порушення студентом календарного плану підготовки роботи до захисту, дотримання вимог до оформлення бакалаврської/магістерської роботи, звертає увагу на загальні недоліки або вказує на конкретні помилки. Наприкінці відгуку науковий керівник зазначає, чи допускає він кваліфікаційну роботу до захисту.

Виправлений відповідно до зауважень наукового керівника текст кваліфікаційної роботи передається рецензентові.

Форма написання рецензії також довільна, однак вона передбачає ряд елементів, які є обов'язковими. У рецензії повинні бути відзначені позитивні аспекти роботи, зокрема: самостійність дослідження, його актуальність, відповідність зазначеній темі, рівень опрацювання джерел, наукової літератури, інших матеріалів та наявність висновків. Рецензент обов'язково повинен вказати, чи достатнім є ступінь розкриття теми та виконання поставлених завдань, чи відповідає оформлення роботи встановленим вимогам.

Недоліки, виявлені рецензентом при вивченні кваліфікаційної роботи, за своїм характером та змістом можуть бути теоретичного, технічного або мовностилістичного характеру. Остаточний висновок щодо рівня

відповідності роботи вимогам формулюється завдяки висловам «повністю відповідає», «в основному відповідає», «повністю не відповідає». Рецензент обов'язково пропонує оцінку роботи з урахуванням її захисту перед членами ДЕК: «відмінно», «добре», «задовільно», «незадовільно».

Зразки рецензії та відгуку див. у додатках Л та М.

За наявності відгуку наукового керівника і рецензії кваліфікаційні роботи допускаються до захисту рішенням кафедри **не пізніше ніж за тиждень до початку роботи екзаменаційної комісії**. За рішенням кафедри може бути проведений попередній захист робіт.

До захисту за рішенням кафедри не допускають роботи, які не мають позитивного відгуку та/або позитивної рецензії.

Допущені до захисту кваліфікаційні роботи разом із відгуками наукових керівників та рецензіями, а також списки допущених до захисту робіт із зазначенням теми, наукового керівника і рецензента, передаються Державній екзаменаційній комісії за підписом завідувача кафедри **не пізніше ніж за 3 дні до початку захисту робіт**.

Студенту надається можливість ознайомитися з рецензією та підготувати відповіді на висловлені рецензентом зауваження.

До кваліфікаційної роботи можна долучити інші матеріали, які характеризують наукову і практичну цінність виконаної роботи: друквані статті за темою роботи, документи, які вказують на практичне застосування кваліфікаційної роботи.

Виступ студента на захисті

Захист кваліфікаційної роботи проводиться відкрито, за участю не менше половини складу Державної екзаменаційної комісії за обов'язкової присутності голови комісії.

На захисті студенту надають слово для викладу основних висновків, зроблених ним у ході кваліфікаційного дослідження, а також для відповідей на запитання членів державної екзаменаційної комісії та інших осіб, які присутні на захисті. Публічний виступ студента суворо регламентований у часі та триває не більше 5-7 хвилин.

Структура виступу студента, автора бакалаврської/магістерської роботи, на відкритому засіданні ДЕК наступна:

- назва теми;
- обґрунтування її актуальності;
- об'єкт, предмет, мета дослідження, завдання;
- короткий виклад основних результатів дослідження (за розділами);
- загальні висновки з дослідження.

При цьому основну увагу у своєму виступі студент має зосередити на розкритті результатів, отриманих під час виконання поставлених завдань.

Після виступу студента голова ДЕК надає слово науковому керівникові та рецензенту або зачитує їх відгуки. Також слухають відповідь студента на

зауваження, висловлені в рецензії, та на питання, які виникли у членів ДЕК стосовно запропонованої до розгляду бакалаврської/магістерської роботи.

Бакалаврська або магістерська робота оцінюється Державною екзаменаційною комісією з урахуванням її змісту і результатів захисту, а також з урахуванням висновків наукового керівника і рецензента.

Рішення Державної екзаменаційної комісії про оцінку знань, виявлених при захисті бакалаврської/магістерської роботи, ухвалюють на закритому засіданні комісії відкритим голосуванням звичайною більшістю голосів. При однаковій кількості голосів «за» і «проти» голос голови є вирішальним.

Результати захисту бакалаврських/магістерських робіт оголошують у день захисту.

Студента, бакалаврську або магістерську роботу якого Державна екзаменаційна комісія оцінила «незадовільно» (FX), відраховують з університету.

У випадках, коли захист бакалаврської/магістерської роботи визнається незадовільним, Державна екзаменаційна комісія встановлює, чи може студент подати на повторний захист ту саму роботу з доопрацюванням, чи він зобов'язаний опрацювати нову тему, визначену кафедрою. У такому випадку студент може бути допущений до захисту протягом трьох років після закінчення університету.

За результатами захисту кафедра може рекомендувати найкращі роботи для передачі їх у наукову бібліотеку університету з метою використання у навчальному процесі.

Захищені роботи передаються на зберігання в архів університету.

Оцінювання бакалаврських/магістерських робіт

Бакалаврська/магістерська робота повинна засвідчити, що студент уміє здійснювати самостійний науковий пошук, зіставляти та аналізувати певні літературні явища та проблеми.

У процесі виконання кваліфікаційної роботи студент повинен виявити:

- ґрунтовні знання теорії літератури, історії української літератури та літературної критики,
- художніх текстів, які залучені до дослідження;
- вміння добирати, систематизувати та обробляти інформацію відповідно до мети та завдань дослідження;
- вміння робити обґрунтовані висновки та окреслювати перспективи подальших наукових розвідок в обраному для дослідження напрямку;
- вміння визначати і пояснювати причинно-наслідкові зв'язки процесів та явищ в українській літературі обраного періоду.

При оцінюванні якості виконання студентом випускної кваліфікаційної роботи застосовують такі основні **критерії**:

- актуальність обраної теми кваліфікаційної роботи;
- чіткість формулювання мети і завдань дослідження;
- логіка побудови змісту роботи;
- якість теоретико-методологічного аналізу проблеми;
- ґрунтовність аналізу наукових джерел;
- правильність і повнота виконання поставлених завдань;
- самостійність в одержанні наукових результатів;
- змістовність зроблених узагальнень і висновків;
- дотримання чинних вимог до оформлення роботи;
- змістовність доповіді студента про основні результати дослідження;
- правильність та чіткість відповідей на запитання членів ДЕК.

Критерії оцінювання бакалаврських і магістерських робіт за шкалою ECTS

Відмінно – А (90-100 балів): бакалаврська/магістерська робота виконана вчасно, самостійно, тема дослідження розкрита у повній мірі. Правильно визначено предмет, об'єкт дослідження. Зміст роботи продуманий, логічний, сприяє розкриттю заявленої теми. Мета та завдання чітко окреслені та реалізовані у дослідженні. Автор використовує сучасний методологічний інструментарій. Робота містить елементи наукової новизни та характеризується глибиною теоретичного опрацювання літературних джерел. Зміст розділів та підрозділів відповідає їх назвам, структура роботи чітка, її частини пропорційні за розміром, послідовно розміщені. Висновки логічні та ґрунтовні. Робота оформлена без порушення вимог, з дотриманням граматичних, пунктуаційних та стилістичних норм українського правопису. Відгук і рецензія позитивні. Доповідь під час захисту аргументована, логічна і повна. Відповіді на питання членів ДЕК правильні, стислі, але й вичерпні.

Добре – В (80-89 балів): бакалаврська/магістерська робота виконана вчасно, тема дослідження розкрита, мета і завдання виконані, теоретичні узагальнення та висновки правильні. Проте є несуттєві недоліки у логіці дослідження та оформленні тексту. Застосування сучасного аналітичного інструментарію дещо неповне. Відгук і рецензія позитивні, але містять окремі зауваження до роботи. Доповідь логічна і аргументована, але не зовсім повна. Відповіді на питання членів ДЕК правильні.

Добре – С (70-79 балів): бакалаврська/магістерська робота виконана вчасно, тема розкрита, теоретичні узагальнення та висновки в основному правильні. Мета і завдання дослідження реалізовані. Застосування сучасного аналітичного інструментарію неповне. Аналіз літературних явищ і текстів не завжди самостійний, обґрунтування висновків неглибокі. Робота оформлена з порушенням деяких вимог. Відгук і рецензія загалом позитивні, але містять

конкретні зауваження до роботи. Доповідь логічна, але не зовсім аргументована. Відповіді на питання правильні, але невичерпні.

Задовільно – D (65-69 балів): бакалаврська/магістерська робота виконана вчасно, проте з порушенням термінів виконання окремих етапів роботи. Тема роботи розкрита, але у змісті є суттєві недоліки. Мета і завдання дослідження реалізовані не в повній мірі. Відсутній самостійний аналіз літературних явищ. Висновки обґрунтовано непереконливо, авторські узагальнення неаргументовані, поверхові. У відгуку та рецензії вказано на суттєві зауваження щодо логічності та послідовності дослідження. Загалом дослідження має описовий характер. Робота оформлена із порушенням вимог. Доповідь не розкриває усієї суті проведеного дослідження, його результатів. Відповіді на питання членів ДЕК мають загальний характер, є неповними.

Задовільно – E (60-64 балів): бакалаврська/магістерська робота подана до захисту вчасно, проте із порушенням термінів виконання усіх етапів роботи. Тема роботи розкрита частково, у змісті є недоліки. Мета і завдання дослідження реалізовані не в повній мірі. Відсутній аналіз літературних явищ. Висновки непереконливі, авторські узагальнення відсутні. У відгуку та рецензії вказано на недоліки щодо логічності та послідовності дослідження. Дослідження має описовий характер. Робота оформлена із суттєвими порушеннями вимог. Доповідь не розкриває суті проведеного дослідження, його результатів. Відповіді на питання членів ДЕК мають загальний характер, є неповними.

Незадовільно – FX (35-59 балів): бакалаврська/магістерська робота подана до захисту невчасно. Відсутня логіка у побудові структури дослідження. Мета і завдання нереалізовані. Назви окремих розділів не відповідають їх змісту. Текст роботи має компіляційний характер. Зовсім відсутні самостійні судження. Висновки не співвідносяться зі змістом розділів та із завданнями. Робота оформлена із суттєвими недоліками, недбало, її обсяг становить лише половину від зазначеного у вимогах. Відгук та рецензія негативні. Доповідь взагалі не відображає зміст виконаної роботи, відповіді на питання членів ДЕК неправильні.

Робота до захисту не допускається – незадовільно F (1-34 балів): бакалаврську/магістерську роботу було подано безпосередньо перед захистом, причому відгук наукового керівника та рецензія негативні або відсутні. Робота також до захисту не допускається, якщо тема виконаного дослідження не затверджена на засіданні Вченої ради університету чи факультету, а також якщо обсяг роботи становить третю частину від необхідного.

Якщо на останньому етапі виконання бакалаврської/магістерської роботи або під час захисту буде виявлено, що текст дослідження є плагіатом, то таку роботу за рішенням Вченої ради факультету чи кафедри до захисту не допускають або за рішенням членів ДЕК знімають із захисту, навіть якщо попередньо отримані відгук наукового керівника чи рецензента позитивні.

ПОРАДИ ЩОДО ПУБЛІЧНОЇ АПРОБАЦІЇ НАУКОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Основи написання наукової статті

Наукова стаття – вид наукової публікації, у якій описано кінцеві або проміжні результати проведеного дослідження. Обсяг наукової статті студента зазвичай становить від 6 до 10 сторінок (формат А 4, шрифт 14, інтервал 1,5).

Наукова стаття містить такі необхідні елементи:

- постановка проблеми та її актуальність;
- аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв’язання цієї проблеми і на які спирається автор;
- формулювання мети статті (постановка завдання);
- виклад основного матеріалу дослідження;
- висновки з цього дослідження.

Наукові статті виконують **дослідницьку функцію** (подають наукові результати), **презентаційну** (представляють дослідника в науковому товаристві), **оцінну** (оцінюють стан наукових досліджень з певної проблеми) та **комунікативну** (слугують засобом спілкування дослідників).

Ознаками наукової статті є логічність, стислість, точність наукової термінології, достовірність інформації, критичність у відборі фактів, доказовість змісту тексту, завершеність (цілісність розкриття одного або кількох питань), обґрунтованість висновків, наявність посилань та списку використаної літератури.

Підготовка наукової статті охоплює такі етапи:

- формулювання робочої назви статті (**заголовок має бути лаконічним і однозначним, адже він повинен сконцентрувати увагу читача на предметі дослідження**);
- визначення теми, структури та обсягів наукової інформації, представленої в науковій статті;
- обґрунтування в основній частині статті отриманих результатів;
- перевірка узгодженості між заголовком, метою, завданнями і висновками;
- перевірка тексту статті на відповідність чинним правописним нормам, вимогам наукового стилю, оформлення цитат і посилань;
- оформлення списку використаних джерел за чинними стандартами.

Правила написання тез наукової доповіді

Тези (лат. thesis – положення, твердження) – це коротко сформульовані основні положення доповіді, лекції, статті тощо.

Тези наукової доповіді – це опубліковані до початку конференції матеріали із викладом їх основних позицій. У тезах чітко і лаконічно відображаються результати дослідження. Ознаками тез є логічність,

переконливість, композиційна стрункість. Зміст тез повинен відобразити основні концептуальні положення наукової роботи. Вдало скомпоновані і сформульовані тези здатні привернути увагу, зацікавити вашим дослідженням.

Мета, з якою пишуться тези:

1. Ознайомити зацікавлених з основним змістом доповіді.
2. Оприлюднити попередні результати наукового дослідження, вказати на його оригінальність та новизну.
3. З'ясувати особливості авторської позиції у підході до наукової проблеми.
4. Підтвердити факт апробації та впровадження результатів і висновків наукової роботи.

Обсяг. Тези, як правило, складаються з 1-2 сторінок (формат А4, шрифт 14, інтервал 1,5).

Зміст і форма тез. Потрібно дотримуватися логіки викладу змісту, композиційних та мовностильових вимог:

- у тезах писати тільки найважливіше, доцільно оперуючи науковою термінологією, адже науковість – необхідна умова жанру;
- формулювати думку чітко і зрозуміло;
- дотримуватися послідовності викладу думок;
- уникати занадто довгих речень;
- виокремити основну ідею наукового дослідження і окреслити шляхи її розкриття;
- звернути увагу на назву тез; заголовок повинен відповідати меті, орієнтувати читача у змісті доповіді. Зазвичай назва доповіді на конференції і тез до неї збігаються;
- викладати власні судження, використовуючи короткі стверджувальні речення;
- у кінці тез обов'язково подають бібліографію. У списку літератури вказують найважливіші джерела, обмежуючись 2-3 позиціями.

Структура тез:

1. Назва.
2. Актуальність.
3. Ступінь наукової розробленості проблеми.
4. Мета наукової роботи.
5. Джерельна (емпірична) база дослідження.
6. Основна частина.
7. Висновок-узагальнення. Його обсяг, як правило, становить один невеликий абзац.
8. Список використаної літератури.

Оформлення ваших тез (шрифт, інтервал, поля) повинно чітко відповідати вимогам, викладеним у інформаційному листі.

Тези мають бути написані без орфографічних, пунктуаційних і стилістичних помилок. Редакційна колегія залишає за собою право відхилити неналежно виконані роботи.

Варто не переобтяжувати тези цитуванням, цитат краще взагалі уникати. Якщо все ж є потреба зробити посилання на інших авторів, необхідно, щоб дібрані цитати були короткими.

Принципи публічного ділового спілкування

Метою публічних виступів є передавання інформації, знань, оцінок та вражень. Найпоширеніші жанри публічних виступів: доповідь, промова, лекція, виступ у дискусії.

Доповідь – це значний за обсягом документ, призначений для усного виголошення, який обов'язково містить певні висновки і пропозиції. Текст доповіді може бути предметом обговорення, зазнавати критики, доповнюватися новими положеннями тощо.

Виступ у дискусії – це лаконічний (до 2-5 хв.), чітко аргументований виклад певного погляду на проблему. Виступ найчастіше є спонтанною мовною реакцією на щойно почуте на семінарі, науковій конференції тощо. Полемічність, стислість, точність і чіткість формулювання – основні риси виступу.

Наукова доповідь – це доповідь, у якій інформують про наукові спостереження, досліді, їх результати, нові відкриття, узагальнюють наукові дані. Наукова доповідь, зроблена на основі критичного огляду і вивчення ряду публікацій, називається рефератом.

Структура доповіді: вступ, основна частина, висновок.

У вступі потрібно визначити тему, вказати актуальність проблеми, сформулювати мету доповіді, викласти історію питання.

В основній частині – подати характеристику проблеми (виділити основний аспект проблеми, а потім – основні положення, які детально і послідовно проаналізувати).

Висновки мають бути чіткими, лаконічними.

Під час публічного виступу необхідно говорити чітко, зрозуміло і переконливо. Щоб виступ був успішним, потрібно:

- ✓ підготуватися до виступу заздалегідь, продумати структуру і зміст, скласти план, дібрати приклади, опрацювати літературу з обраної теми;
- ✓ продумати логіку виступу, аргументацію висновків;
- ✓ розрахувати час виступу, щоб вкластися в регламент конференції;
- ✓ під час виголошення доповіді почуватися впевнено, не поспішати, говорити спокійно;
- ✓ не вживати надто довгих речень;
- ✓ використовувати мультимедійні засоби для візуалізації інформації.

ДОДАТКИ

Додаток А

Зразок оформлення титульної сторінки бакалаврської/магістерської роботи

Міністерство освіти і науки України
Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова
Факультет української філології та літературної творчості
імені Андрія Малишка

Кафедра української літератури

ІДЕЙНО-ЕСТЕТИЧНЕ НАПОВНЕННЯ СУЧАСНОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ДОКУМЕНТАЛЬНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Робота на здобуття
освітнього ступеня «бакалавр»/«магістр»
спеціальності 014 Середня освіта
(Українська мова і література)

або

спеціальності 035 Філологія
(Українська мова і література)
студентки VI курсу 6-МЗБпсих групи
Власенко Юлії Сергіївни

Науковий керівник:
Григоренко Ірина Василівна,
кандидат філологічних наук, доцент

Київ-2018

Додаток В

Зразок оформлення вступу у бакалаврській/магістерській роботі

ВСТУП

Актуальність дослідження. Леся Українка – відома українська поетеса, представниця неоромантизму, літературна спадщина якої належить до українського фонду класичної поезії кінця XIX – початку XX століть.

Кримський період її творчості є одним із найяскравіших, художньо значущим, а мариністична тематика характеризується оригінальністю та своєрідною специфікою, неповторністю змальованих образів-символів, які мають ідеологічне звучання, є виявом художньої картини світу митця, індивідуального стилю поетеси на певному життєвому етапі. Д. Павличко зазначав, що «образний світ мариністики Лесі Українки характеризується передусім напруженою філософічністю, проникненням у найглибші таємниці природи моря і її співзвучності з природою душі митця» [70, с. 13].

Творчість Лесі Українки була предметом літературознавчого зацікавлення дослідників – сучасників доби поетеси І.Франка [99], М. Євшана [35] та ін. У радянські часи літературну спадщину поетеси вивчали О. Дейч [30], О. Бабишкін [7], І. Журавська [38], М. Кармазіна [47], А. Каспрук [48], Л. Міщенко [65] та ін.

Значна кількість ґрунтовних праць присвячена окремим аспектам творчості Лесі Українки. Зокрема, феміністичні та модерністичні проблеми вивчали: В. Агеєва [3], Т. Гундорова [28], Н. Зборовська [41], С. Павличко [71], Л. Скупейко [82]. Християнські мотиви й образи перебували в полі зору дослідниці Н. Банацької [9]. Проблему свободи особистості в творчості Лесі Українки порушують: А. Бичко [12], Л. Демська [31]. У працях М. Грудницької [27] основним об'єктом дослідження стала невідома загалу та неопублікована епістолярна спадщина, яка має художньо-суспільну цінність. Предметом зацікавлень П. Пономарьова [78] стали фольклорні джерела «Лісової пісні» Лесі Українки.

На сучасному етапі розвитку літературознавства викликає пильну увагу дослідження кримського періоду творчості Лесі Українки. М. Вишняк у статтях порушує проблему поетики, тематичного та жанрового спрямування поетичних творів Лесі України, що були написані під час перебування в Криму [19]. Сучасна дослідниця Л. Подолей на матеріалі циклів Лесі Українки «Подорож до моря» та «Кримські спогади» характеризує образ моря, емоційний стан ліричного героя [77]. Естетичні пошуки письменниці в кримській поезії з нових позицій прочитання поетичного тексту стають предметом зацікавлень О. Присяжнюк [79].

Однак, незважаючи на значну кількість праць щодо вивчення творчості Лесі Українки, немає системного дослідження мариністичних циклів її поезії, ґрунтовного аналізу ідейно-тематичних і художньо-стильових

особливостей віршів кримського творчого періоду поетеси. Вивчення поетичної творчості Лесі Українки дозволить виявити основні риси раннього українського модернізму, а також проаналізувати поезії в інтерпретації мариністичної образності, розкрити авторські модерністські задуми в мариністичних циклах поезій.

Отже, актуальність обраної теми магістерської роботи визначається презентацією в літературі образу України, зокрема її водного простору, а також потребою ідейно-естетичного відображення мариністичної тематики в українській літературі та витворення комплексної картини бачення творчої спадщини Лесі Українки. Це зумовило вибір теми нашого дослідження «Мариністичні цикли поезії Лесі Українки».

Об'єкт дослідження – поетичні цикли поезії Лесі Українки «Подорож до моря», «Кримські спогади», «Кримські відгуки», «Хвиля», «З подорожньої книжки».

Предмет дослідження – ідейно-тематичні та жанрово-стильові особливості мариністичної лірики Лесі Українки поетичних циклів «Подорож до моря», «Кримські спогади», «Кримські відгуки», «Хвиля», «З подорожньої книжки».

Мета наукової роботи полягає у системному дослідженні ідейно-тематичних і жанрово-стильових особливостей мариністичних циклів поезії Лесі Українки «Подорож до моря», «Кримські спогади», «Кримські відгуки», «Хвиля», «З подорожньої книжки».

Сформульована мета передбачає виконання таких **завдань**:

– з'ясувати поняття «мариністика» як літературний феномен, охарактеризувати місце мариністичних мотивів у творчості зарубіжних та українських митців слова;

– визначити вплив фольклору, традицій світової літератури на мариністичну лірику Лесі Українки;

– дослідити періодизацію кримської творчої діяльності поетеси;

– охарактеризувати поняття «неоромантизм», визначити світоглядні особливості творчості Лесі Українки як представника неоромантичного літературного напрямку;

– на основі аналізу мариністичних віршів поетичних циклів «Подорож до моря», «Кримські спогади», «Кримські відгуки», «Хвиля», «З подорожньої книжки» Лесі Українки визначити ідейно-тематичні особливості поезії, символічні образи, спільні мотиви мариністичних текстів.

Відповідно до мети та завдань у дослідженні застосовувалися різні загальнонаукові та літературознавчі **методи**. Описовий метод застосовано як основний для дослідження мариністичних циклів поезії Лесі Українки. Методику лінгвостилістичного спостереження – для виявлення ідейно-тематичних особливостей мариністичної лірики поетеси; методику семантико-функціонального аналізу – для розкриття мариністичної образності, характеристики символічних фігур у літературній спадщині поетеси. Прийоми порівняльно-історичного методу залучено для з'ясування

теоретичного аспекту дослідження мариністичної теми в літературознавстві, а також для характеристики світоглядних засад Лесі Українки як представника української неоромантичної літературної течії.

Джерела дослідження. Джерелом дослідження стали поетичні мариністичні цикли поезій Лесі Українки «Подорож до моря», «Кримські спогади», «Кримські відгуки», «Хвиля», «З подорожньої книжки». Для характеристики понять «мариністика», «неоромантизм» використовувалися літературознавчі та тлумачні словники. Для трактування символічних значень морських образів застосовували словник-довідник «Знаки української етнокультури» В. Жайворонка та словник символів культури України за ред. В. Коцура.

Наукова новизна полягає в спробі комплексного й системного аналізу ідейно-тематичних і жанрово-стильових особливостей мариністичних циклів поезії Лесі Українки. Системно описано мариністичну тему та образну систему письменниці-неоромантика з урахуванням сучасних ідейно-естетичних осягнень шляхів розвитку українського літературознавства.

Практична цінність магістерського дослідження полягає у можливості використання одержаних результатів для підготовки до уроків з української літератури у школі, зокрема під час вивчення творчості Лесі Українки. Результати дослідження можуть прислужитися і в процесі написання рефератів, курсових та бакалаврських робіт у вищих навчальних закладах.

Апробація результатів: участь у студентській звітній конференції 20 жовтня 2016 року, що проходила на факультеті української філології та літературної творчості імені Андрія Малишка, з доповіддю на тему: «Мариністичні цикли поезії Лесі Українки».

Структура дослідження. Робота складається зі вступу, двох розділів, висновків, списку використаних джерел (82 позицій). Обсяг роботи – 87 сторінок.

Додаток Г

Зразок оформлення розділів та підрозділів бакалаврської/магістерської роботи

РОЗДІЛ 1 ІСТОРИЧНА ПРОЗА В УКРАЇНСЬКІЙ ЛІТЕРАТУРІ

1.1. Козацька доба в художній літературі ХІХ століття

Події доби козаччини стали ключовими в історії становлення української державності. Цей час, оповитий романтизмом, викликав особливе зацікавлення у багатьох українських письменників.

[...]

Висновки до підрозділу (2-3 абзаци).

1.2. Жанрово-стильова специфіка історичного роману в українській літературі

Історичний роман побудований на історичному сюжеті, відтворює у художній формі якусь епоху, певний період історії. В історичному романі історична правда поєднується з правдою художньою, історичний факт – з художнім вимислом, справжні історичні особи – з особами вигаданими, вимисел уміщений у рамки зображуваної епохи.

[...]

Висновки до підрозділу (2-3 абзаци).

Висновки до розділу 1

РОЗДІЛ 2 ЗОБРАЖЕННЯ НАЦІОНАЛЬНО-ВИЗВОЛЬНОЇ БОРОТЬБИ УКРАЇНСЬКОГО НАРОДУ В ІСТОРИЧНІЙ ПРОЗІ І. НЕЧУЯ-ЛЕВИЦЬКОГО

2.1. Відображення подій доби Хмельниччини в романі «Князь Єремія Вишневецький»

Події в романі «Князь Єремія Вишневецький» відбуваються в середині ХVІІ століття. У центрі твору – онук славного Байди Вишневецького, найбагатший на той час князь на українських землях Єремія, покатоличений і нещадний до українців.

[...]

Висновки до підрозділу (2-3 абзаци).

2.2.Художня трансформація історичних фактів доби Руїни у романі «Гетьман Іван Виговський»

В історичному романі «Гетьман Іван Виговський» модель національного характеру окреслюється на тлі трагічної для українського народу доби Руїни, початок якої асоціюється з іменами Івана Виговського та Юрія Хмельницького.

[...].

Висновки до підрозділу (2-3 абзаци).

2.3.Особливості творення образів історичних осіб у романах І. Нечуя-Левицького

Своєрідність поетики історичних романів І. Нечуя-Левицького визначається не лише характером співвіднесення «точки зору» автора і персонажа, хронологічною організацією сюжету, але й пошуками характеротворення образів.

[...].

Висновки до підрозділу (2-3 абзаци).

Висновки до розділу 2

Додаток Д

Зразок оформлення висновків у бакалаврській/магістерській роботі

ВИСНОВКИ

Аналіз проблеми дослідження мариністичної теми в літературознавстві дав можливість зробити такі висновки.

Маринізм – це морська тематика у письменстві, яка передбачає естетичне сприйняття морських краєвидів, відображення життя моряків, а також порив у незвіданий простір, жагу відкриття нового. Це мариністичні мотиви, образи в народній, класичній і сучасній літературах; жанри морського роману й мариністичної лірики, образи мореплавців, першовідкривачів, піратів та морських фантастичних істот у художніх творах.

Аналіз художньої і критичної літератури засвідчив, що художній маринізм є помітною рисою творчості багатьох письменників зарубіжної та української літератур (Дж. Байрона П. Шеллі, О. Пушкіна, А. Міцкевича, Т. Шевченка, Г. Гейне, В. Гюго, А. Рембо, Р. Стівенсона, Лесі Українки, М. Чернявського, М. Зерова, В. Свідзінського, Ю. Яновського та багатьох інших).

Було з'ясовано основні чинники, що вплинули на ідейно-художні та жанрово-стильові особливості мариністичної лірики Лесі Українки. Серед них можна виокремити: 1) фольклорні традиції (народні пісні, перекази, легенди, історичні думи, казки); 2) давньогрецька, єгипетська, індоіранська міфологія; 2) національна літературна традиція (Г. Сковорода, Т. Шевченко, І. Франко, П. Гулак-Артемівський, Є. Гребінка та ін.); 3) світова література (О. Пушкін, В. Жуковський, А. Міцкевич).

Також було охарактеризовано поняття «неоромантизм», визначено світоглядні особливості творчості Лесі Українки як представника неоромантичної літературної течії.

З'ясовано, що неоромантизм – це комплекс художніх явищ, який сформувався в останній третині ХІХ ст. Він генетично пов'язаний з романтизмом початку століття, але містить у собі також елементи реалістичної естетики та деякі риси декадансу.

Яскравим представником неоромантизму як стильової течії є Леся Українка, яка в своїй творчості прагнула розкрити духовно-естетичну сутність людини, відстоювала ідею єдності людини і природи, возвеличувала прагнення особистості до незвичайного, акцентувала на її необмежених фізичних і духовних можливостях, оспівувала боротьбу за красу життя, протистояла побутовості. У світогляді Лесі Українки відобразилася еволюція світового мистецтва від фольклору до постмодернізму. Основою її творчості став принцип поєднання художньої правди, реальної дійсності і нероздільної з нею художньої краси. Невід'ємною складовою її переконань стає розуміння гармонії як поєднання національного і загальносвітового у мистецтві. До

будь-яких етичних та соціальних контекстів письменниця зверталася лише як до контрасту, на тлі якого розгортаються характери її героїв. Неоромантичні мотиви вона втілювала в ускладнених умовних художніх формах, використовуючи багатозначні символи.

Неоромантичне світобачення Лесі Українки позначилося на її творчості, зокрема мариністичних поезіях кримського періоду, стало філософською та естетичною основою для розуміння *неоромантизму* як стильової течії українського модернізму.

Аналіз праць учених-науковців, які вивчали життя і творчість Лесі Українки, засвідчив, що найпоширенішою є класифікація, за якою визначають три етапи кримського періоду: 1) 1890 – 1891 рр.; 2) 1897 – 1898 рр.; 3) 1907 – 1908 рр. Сучасні дослідники (М. Вишняк, С. Кочерга) пропонують виділяти чотири періоди перебування поетеси в Криму (перший – липень-серпень 1890 року, другий – червень-липень 1891 року, третій – з червня 1897 до червня 1898 року, четвертий – з березня 1907 до грудня 1908 року) або класифікувати мариністичні поезії за шістьма «хвилями»: перша – одеська; три хвилі кримські (євпаторійська, ялтинська, балаклавська); хвиля п'ята – італійська та хвиля шоста – єгипетська.

У ході дослідження було з'ясовано, що мариністична тематика яскраво відображена в поетичних циклах Лесі Українки «Подорож до моря», «Кримські спогади», «Кримські відгуки», «Хвиля», «З подорожньої книжки».

Характерною особливістю віршів із циклу «Подорож до моря» є те, що мариністичні тексти – це не суто пейзажна лірика, у якій замальовується краса морських краєвидів, а передусім морська стихія виступає тлом для роздумів про людину та її нещасливу долю в тогочасному суспільстві. Леся Українка продовжила літературні традиції від Т. Шевченка до І. Франка, використовуючи пейзажні картини як засіб контрасту, протиставлення ідилій і реалій світу. Однак своєрідність пейзажної лірики Лесі Українки в тому, що вона дає не розлогі картини реальності, а лише якісь деталі, окремі її штрихи, проте досить влучні й образні, виразні і яскраві, що зразу ж повертають читача від ідилій до реалій життя.

Аналіз циклу поетичних творів «Кримські спогади» засвідчив якісне зростання поезій Лесі Українки як на рівні їх жанрово-стильових ознак, так і на рівні змістової наповненості та художньо-виражальних засобів. Символіка замкненого й відкритого простору відіграє важливу роль у поетичних творах цього циклу. Разом із образами світла, сонця, зорі, місяця, ночі, морська стихія надихає поетесу, дарує спокій, радість або підкреслює почуття суму, туги. Чергування то огорнутих темрявою ночі, то осяяних сонцем морських пейзажів циклу «Кримські спогади» нагадує гру світлотіні, що відображає зміну настроєвої тональності душі поетеси.

Оцінюючи в цілому аналізовані цикли «Кримські відгуки» та «Хвиля», відзначимо їх широку тематику, жанрову специфіку, різноманітність поетичних форм, ліричну напругу, значну гаму почуттів і різну тональність – від бадьорої закличної до песимістичної, навіть трагічної, головної причини

якої можна пояснити станом здоров'я, самопочуттям поетеси. У поезіях цих циклів не лише художньо довершено й майстерно змальовано невіддільну морську стихію, описано кримську природу з характерними для неї блискавицями, бурями та штормами, а передусім по-філософськи переосмислено побачену чи уявну картину природної стихії, тривожного стану небайдужої душі, життєствердної позиції ліричної героїні, її невгамовної енергії, відображення унікальних миттєвостей її духовного буття. Поетеса вдається до поширеного художнього прийому – алегорії, тому вірші можна розглядати як алегоричну картину людського життя. Під час прочитання виникають асоціації з проекцією на реальний світ людини, бо існування людини і природи у поетичних творах завжди постають у гармонійній єдності.

У ході дослідження було встановлено, що морська подорож у циклі «З подорожньої книжки» сприймається як життєва мандрівка, що сприяє розкриттю складних душевних станів, пов'язаних із глибинним самоусвідомленням та самоствердженням поетеси, переживанням приреченості на постійне змагання з примхливою долею за збереження своєї душевної й духовної рівноваги у бурхливому «морі життя-боротьби».

Образ моря – один із основних у поетичній творчості Лесі Українки: виконує не лише пейзажну функцію, а має безпосереднє відношення до проблематики та специфіки розгортання конфліктів, найчастіше стає символом і виводить поезії на рівень філософського осмислення, у стильовому плані – до неореалізму, символізму, імпресіонізму та неоромантизму.

Отже, усі поезії морської тематики об'єднані єдиним ідейно-тематичним принципом, наскрізною ідеєю – утвердження загальнолюдських морально-естетичних цінностей, мужності духу, змалювання героїчних образів, «вогненної» сили волі, незламності духовно багатой, прекрасної особистості.

Перспективи подальших літературознавчих досліджень убачаємо в науковому аналізі мариністичної тематики в прозі Лесі Українки, зокрема у творах «Голосні струни», «Лист у далечінь», «Сліпець» тощо.

Додаток Е

Зразок оформлення списку використаної літератури

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Книги одного, двох або трьох авторів

1. Кучерявий О. Г. Педагогіка: особистісно-розвивальні аспекти : навч. посіб. для студентів. вищ. навч. закладів. Київ : Слово, 2014. 440 с.
2. Козяр М. М., Коваль М. С. Педагогіка вищої школи : навч. посіб. Київ : Знання, 2013. 327 с.
3. Синьова Є. П., Гребенюк Т. М., Серпутько Г. П. Основи психолого-педагогічного супроводу студентів з порушеннями зору : наук.-метод. посіб. Київ : Вид-во НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2015. 153 с.

Книги чотирьох та більше авторів

4. Педагогіка розуміння як перспективний напрям розвитку вищої освіти : навч. посіб. / О. Г. Романовський та ін. Харків, 2014. 260 с.
5. Педагогіка розуміння як перспективний напрям розвитку вищої освіти : навч. посіб. / О. Г. Романовський, О. С. Пономарьов, С. М. Резнік, Ж. Б. Богдан; Харків, 2014. 260 с.

Статті із журналів

6. Ковальська О. Про інноваційні соціальні технології національно-патріотичного виховання школярів. *Директор школи, ліцею, гімназії* : наук.-практ. журн. 2015. № 4/5. С. 44–50.
7. Бондаревська І. О., Михайленко В. О. Психологічний аналіз соціального капіталу в спільнотах іммігрантів та біженців. *Педагогіка і психологія* : наук.-теор. та інфор. журн. 2016. № 2. С. 71–76.
8. Порівняльна педагогіка в Національній академії педагогічних наук України: кроки зростання / О. І. Локшина та ін. *Український педагогічний журнал*. 2016. № 2. С. 5–12.
9. Порівняльна педагогіка в Національній академії педагогічних наук України: кроки зростання / О. І. Локшина, Н. М. Авшенюк, О. В. Овруч, О. В. Бородієнко. *Український педагогічний журнал*. 2016. № 2. С. 5–12.

Статті із наукових збірників

10. Прозар М. В. Адаптація учнів перших класів до навчальної діяльності в початковій школі. *Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Серія : Педагогіка*. Тернопіль, 2015. Вип. 1. С. 49–55.
11. Стеценко В. І., Галуйко Р. М. Екзистенціалізм: історико-філософський та релігійний погляд. *Гілея. Історичні науки. Філософські науки*.

Політичні науки : наук. вісник : зб. наук. праць. Київ : Вид-во НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2015. Вип. 100 (9). С. 156–160.

12. Пропедевтика сприйняття понять «інваріант» та «напівваріант» при наданні математичної освіти молодшим спеціалістам комп'ютерно-орієнтованих спеціальностей (ВНЗ I-II рівнів акредитації) / О. Лещинський та ін. *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 3 : Фізика і математика у вищій і середній школі*. Київ : Вид-во НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2016. Вип. 16. С. 83–89.
13. Пропедевтика сприйняття понять «інваріант» та «напівваріант» при наданні математичної освіти молодшим спеціалістам комп'ютерно-орієнтованих спеціальностей (ВНЗ I-II рівнів акредитації) / О. Лещинський, В. Тихонова, Т. Бохонова, О. Томащук, В. Гроза. *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія. 3 : Фізика і математика у вищій і середній школі*. Київ : Вид-во НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2016. Вип. 16. С. 83–89.

Електронний ресурс

14. Апостол М. В. Наукові пошуки академіка М. В. Зубця в контексті розвитку вчення про породотворення у тваринництві. Історія науки і біографістика: електрон. наук. фах. вид. 2016. № 1. URL : <http://inb.dnsgb.com.ua/2016-1/01.pdf> (дата звернення: 29. 08. 2017).
15. Борисенко В. Й., Візер С. О. Державотворчі та національно-духовні процеси в Україні першої половини XVII ст. : навчальний посібник. Київ : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2010. 154 с. [Електронний ресурс]. Національний педагогічний університет ім. М. П. Драгоманова. Наукова бібліотека. Репозитарій. URL : <http://enpuir.npu.edu.ua/handle/123456789/7206> (дата звернення: 29. 08. 2017).
16. Драгоманов Михайло Петрович [Електронний ресурс]. Вікіпедія : вільна енциклопедія. URL : https://ru.wikipedia.org/wiki/Драгоманов_Михайло_Петрович (дата звернення: 29. 08. 2017).

Архівний документ

17. ЦДАВО України (Центральний державний архів вищих органів влади та управління України). Ф. 166 (Фонд «Міністерство освіти України»). Оп. 166. Од. зб. 33. 10 арк. ЦДАВО України. Ф. 166. Оп. 166. Од. зб. 33. 10 арк.

Посилання на назву документу з архівної справи:

18. Положение о Киевском Педагогическом Институте. ЦДАК. Ф. 707. Оп. 160. Спр. 38. Ч. 1 Арк. 272–273 зв.

Додаток Ж

Зразок оформлення таблиць

Таблиця 1

Порівняльна характеристика літописного оповідання про похід князя Ігоря та «Слова про Ігорів похід»

	Літописне оповідання	«Слово о полку Ігоревім»
Тема	Невдалий похід князя Ігоря на половців 1185 р.	
Форма викладу	Літописне оповідання, фактографічність. Хронологічний, чіткий виклад історичних подій. Точно вказана дата: рік, число, день тижня. Прозовий текст.	Ліричний виклад, не конкретизований щодо хронології та фактографії. Події подаються як привід до роздумів, осмислення поведінки історичних осіб, історії загалом. В окремих місцях помітна ритмізація та римування.
Ідея твору	Заперечення міжусобиць, за які обов'язково чекає покарання від Господа.	Заклик князів до військового єднання у передчутті небезпеки нападу кочовиків.

Додаток К

Календарний план виконання бакалаврської/магістерської роботи

<i>№</i>	<i>План роботи</i>	<i>Термін виконання</i>
1.	Обговорення напрямку дослідження та обраної теми	
2.	Обговорення з науковим керівником результатів бібліографічного пошуку	
3.	Визначення об'єкта, предмета, мети та завдань дослідження	
4.	Підготовка плану кваліфікаційної роботи	
5.	Подання керівникові чорнового варіанту тексту кваліфікаційної роботи	
6.	Робота над висновками, доопрацювання вступу, виправлення зауважень	
7.	Передзахист кваліфікаційної роботи на кафедрі	
8.	Чистове оформлення роботи; подання кваліфікаційної роботи на кафедру	
9.	Захист кваліфікаційної роботи	

Додаток Л

Рекомендована структура відгуку керівника

ВІДГУК

наукового керівника на бакалаврську/магістерську роботу на здобуття освітнього ступеня «бакалавр»/«магістр» студента (ПІБ) на тему: _____

Актуальність теми.

Характеристика об'єкта і предмета, мети дослідження.

Рівень обґрунтованості вибору методології дослідження.

Короткий аналіз джерельної бази дослідження.

Елементи новизни та практична спрямованість роботи.

Рівень самостійності розробки теми.

Реалізація матеріалів роботи (апробація у вигляді статті, доповіді на конференції, результати роботи прийнято до використання в навчальному процесі, в роботі установи чи організації тощо).

Якість оформлення роботи.

Зауваження.

Загальні висновки про можливість допуску роботи до захисту.

Прізвище, ім'я, по батькові, посада, науковий ступінь, вчене звання наукового керівника, дата і підпис

Додаток М

Рекомендована структура рецензії

РЕЦЕНЗІЯ

**на бакалаврську/магістерську роботу на здобуття освітнього ступеня
«бакалавр»/«магістр» студента (ПІБ) на тему: _____**

Актуальність теми.

Відповідність об'єкта і предмета, мети дослідження його темі.

Коректність визначених завдань у контексті теми дослідження.

Логічність структури.

Глибина розкриття теми та висновків.

Правильність застосування обраних методів дослідження.

Елементи новизни та практична спрямованість роботи.

Ступінь повноти і різноманітності вивчення джерельної бази.

Рівень самостійності та оригінальності суджень.

Рекомендована оцінка кваліфікаційної роботи з пропозицією присвоїти освітній ступінь бакалавра чи магістра авторіві дослідження.

*Прізвище, ім'я, по батькові, посада, науковий ступінь, вчене звання
рецензента, дата і підпис*

Додаток Н

Рекомендації щодо запобігання академічному плагіату (витяг із листа МОН України № 1/11-8681 від 15.08.2018 р.)

1. Загальні положення.

Правовою основою Рекомендацій щодо запобігання академічному плагіату та його виявлення в наукових роботах (авторефератах, дисертаціях, монографіях, наукових доповідях, статтях тощо) (далі – Рекомендації) є Конституція України, закони України «Про авторське право і суміжні права», «Про освіту», «Про наукову і науково-технічну діяльність», «Про науково-технічну інформацію», «Про вищу освіту».

У Рекомендаціях використовуються визначені вказаними законами терміни:

1.1. Плагіат – оприлюднення (опублікування), повністю або частково, чужого твору під іменем особи, яка не є автором цього твору (пункт в ст. 50 Закону України «Про авторське право і суміжні права»).

1.2. Академічний плагіат – оприлюднення (частково або повністю) наукових (творчих) результатів, отриманих іншими особами, як результатів власного дослідження (творчості) та/або відтворення опублікованих текстів (оприлюднених творів мистецтва) інших авторів без зазначення авторства (ч. 4 ст. 42 Закону України «Про освіту»).

1.3. Науковий результат – нове наукове знання, одержане в процесі фундаментальних або прикладних наукових досліджень та зафіксоване на носіях інформації. Науковий результат може бути у формі звіту, опублікованої наукової статті, наукової доповіді, наукового повідомлення про науково-дослідну роботу, монографічного дослідження, наукового відкриття, проекту нормативно-правового акту, нормативного документа або науково-методичних документів, підготовка яких потребує проведення відповідних наукових досліджень або містить наукову складову, тощо (п. 22 ст. 1 Закону України «Про наукову і науково-технічну діяльність»).

1.4. Науково-технічна інформація – будь-які відомості та/або дані про вітчизняні та зарубіжні досягнення науки, техніки і виробництва, одержані в ході науково-дослідної, дослідно-конструкторської, проектно-технологічної, виробничої та громадської діяльності, які можуть бути збережені на матеріальних носіях або відображені в електронному вигляді (абзац другий ст. 1 Закону України «Про науково-технічну інформацію»).

2. Види академічного плагіату в наукових роботах (авторефератах, дисертаціях, монографіях, наукових доповідях, статтях тощо).

Академічним плагіатом є:

2.1. Відтворення в тексті наукової роботи (примітка: під текстом наукової роботи тут і далі розуміється повний текст наукової роботи, з коментарями, примітками, бібліографією, переліком джерел та всіма

додатками до основного тексту) без змін, з незначними змінами або в перекладі тексту іншого автора (інших авторів), обсягом від речення і більше, без посилання на автора (авторів) відтвореного тексту.

2.2. Відтворення в тексті наукової роботи, повністю або частково, тексту іншого автора (інших авторів) через його перефразування чи довільний переказ без посилання на автора (авторів) відтвореного тексту.

2.3. Відтворення в тексті наукової роботи наведених в іншому джерелі цитат з третіх джерел без вказування, за яким саме безпосереднім джерелом наведена цитата.

2.4. Відтворення в тексті наукової роботи наведеної в іншому джерелі науково-технічної інформації (крім загальновідомої) без вказування на те, з якого джерела взята ця інформація.

2.5. Відтворення в тексті наукової роботи оприлюднених творів мистецтва без зазначення авторства цих творів мистецтва.

3. Рекомендації щодо запобігання академічному плагіату в наукових роботах (авторефератах, дисертаціях, монографіях, наукових доповідях, статтях тощо).

3.1. Будь-який текстовий фрагмент обсягом від речення і більше, відтворений в тексті наукової роботи без змін, з незначними змінами, або в перекладі з іншого джерела, обов'язково має супроводжуватися посиланням на це джерело. Винятки допускаються лише для стандартних текстових кліше, які не мають авторства та/чи є загальноновживаними.

3.2. Якщо перефразування чи довільний переказ в тексті наукової роботи тексту іншого автора (інших авторів) займає більше одного абзацу, посилання (бібліографічне та/або текстуальне) на відповідний текст та/або його автора (авторів) має міститися щонайменше один раз у кожному абзаці наукової роботи, крім абзаців, що повністю складаються з формул, а також нумерованих та маркованих списків (в останньому разі допускається подати одне посилання наприкінці списку).

3.3. Якщо цитата з певного джерела наводиться за першоджерелом, в тексті наукової роботи має бути наведено посилання на першоджерело. Якщо цитата наводиться не за першоджерелом, в тексті наукової роботи має бути наведено посилання на безпосереднє джерело цитування («цитуються за: _____ »).

3.4. Будь-яка наведена в тексті наукової роботи науково-технічна інформація має супроводжуватися чітким вказуванням на джерело, з якого взята ця інформація. Винятки припускаються лише для загальновідомої інформації, визнаної всією спільнотою фахівців відповідного профілю. У разі використання у науковій роботі тексту нормативно-правового акту достатньо зазначити його назву, дату ухвалення та, за наявності, дату ухвалення останніх змін до нього або нової редакції.

3.5. Будь-які відтворені в тексті наукової роботи оприлюднені твори мистецтва мають супроводжуватися зазначенням авторів та назви цих творів

мистецтва (якщо вони відомі). У разі використання творів виконавського мистецтва слід зазначити також індивідуальних чи колективних виконавців (якщо вони відомі). Якщо автори/виконавці невідомі, слід зазначити, що вони невідомі. У разі неможливості ідентифікувати автора, назву та/чи виконавців твору слід обов'язково зазначити джерело, з якого взято відтворений твір.

4. Рекомендації щодо виявлення академічного плагіату в наукових роботах (авторефератах, дисертаціях, наукових доповідях, статтях тощо).

4.1. Для констатації різновиду академічного плагіату, визначеного у пункті 2.1 цих Рекомендацій, достатньо встановити одночасну наявність таких ознак:

(а) в тексті іншого автора (інших авторів) наявний такий чи майже такий текстовий фрагмент обсягом більше одного речення, як в оцінюваній науковій роботі (за винятком стандартних текстових кліше, які не мають авторства та/чи є загальноживаними);

(б) цей текст іншого автора (інших авторів) було створено раніше, ніж оцінювану наукову роботу (або інший текст автора оцінюваної наукової роботи, де наявне таке саме речення чи група речень);

(в) автор оцінюваної наукової роботи не посилається на цей текст іншого автора (інших авторів), або посилається деінде (в списку літератури, в іншій частині своєї роботи) так, що незрозуміло, якого саме речення (якої саме групи речень) оцінюваної наукової роботи стосується посилання.

4.2. Для констатації різновиду академічного плагіату, визначеного у пункті 2.2 цих Рекомендацій, достатньо встановити одночасну наявність таких ознак:

(а) в оцінюваній науковій роботі міститься відтворення (повністю або частково) тексту іншого автора (інших авторів) через його перефразування чи довільний переказ:

- обсягом до абзацу без посилання на автора (авторів) відтвореного тексту, *або*

- обсягом більше абзацу без бібліографічного та/або текстуального посилання на автора (авторів) відтвореного тексту щонайменше один раз у кожному абзаці (крім абзаців, що повністю складаються з формул, а також нумерованих та маркованих списків);

(б) відтворюваний текст іншого автора (інших авторів) було створено раніше, ніж оцінювану наукову роботу (або інший ідентичний за змістом текст автора оцінюваної наукової роботи).

4.3. Для констатації різновиду академічного плагіату, визначеного у пункті 2.3 цих Рекомендацій, достатньо встановити одночасну наявність таких ознак:

(а) в оцінюваній науковій роботі наведено п'ять або більше цитат з третіх джерел саме чи майже в такому обсязі, як вони наведені в іншому джерелі, без вказування на це інше джерело як джерело, з якого запозичені відповідні цитати;

(б) це інше джерело було створено раніше, ніж оцінювана наукова робота (або інший текст автора оцінюваної наукової роботи, де наведено такі самі цитати);

(в) автор не посилається на це інше джерело, або посилається деінде (в списку літератури, в іншій частині свого тексту) так, що з посилання незрозуміло, що саме з цього джерела насправді взяті використані автором цитати з третіх джерел.

4.4. Для констатації різновиду академічного плагіату, визначеного у пункті 2.4 цих Рекомендацій, достатньо встановити одночасну наявність таких ознак:

(а) в іншому джерелі оприлюднена та сама науково-технічна інформація (крім загальновідомої), яка наведена в оцінюваній науковій роботі;

(б) це інше джерело було створено раніше, ніж оцінювана наукова робота (або інший текст автора роботи, де наявна та сама науково-технічна інформація);

(в) автор не посилається на це інше джерело або посилається деінде (в списку літератури, в іншій частині свого тексту) так, що з посилання не зрозуміло, яку саме науково-технічну інформацію, використану в роботі (крім загальновідомої), автор бере з цього джерела.

4.5. Для констатації різновиду академічного плагіату, визначеного у пункті 2.5 цих Рекомендацій, достатньо встановити одночасну наявність таких ознак:

(а) в оцінюваній науковій роботі використані раніше оприлюднені твори мистецтва;

(б) автори (та/чи назви, виконавці, джерело) цих творів мистецтва відомі;

(в) в оцінюваній науковій роботі автори (та/чи назви, виконавці, джерело) цих творів мистецтва не вказані.

ВИКОРИСТАНА ЛІТЕРАТУРА

1. ЗУ «Про вищу освіту» у редакції від 25.07.2018.
2. ЗУ «Про авторське право і суміжні права» у редакції від 22.07.2018.
3. Положення про Національний репозитарій академічних текстів (Постанова КМУ від 19 липня 2017 р. № 541).
4. Рекомендації щодо запобігання академічному плагіату (лист МОН України № 1/11-8681 від 15.08.2018 р.).
5. ДСТУ 8302:2015 «Інформація та документація. Бібліографічне посилання. Загальні положення та правила складання» (з офіційними виправленнями у 2017 році).
6. ДСТУ 3008:2015 «Інформація та документація. Звіти у сфері науки і техніки. Структура та правила оформлювання».
7. ДСТУ 3582:2013 «Інформація та документація. Бібліографічний опис. Скорочення слів і словосполучень в українській мові. Загальні вимоги та правила».
8. Баррі Пітер. Вступ до теорії: літературознавство та культурологія / Пер.з англ. О. Погинайко; наук. ред. Р. Семків. Смолоскип, 2008. 360с.
9. Білоус П. В. Вступ до літературознавства. Теорія літератури. Психологія літературної творчості: Лекції. Житомир: Рута, 2009. 336 с.
10. Білуха М.Т. Методологія наукових досліджень : Підручник К. : АБУ, 2002. 480 с.
11. Григоренко І. В. Методичні вказівки до написання і оформлення рефератів та курсових робіт з української літератури. К. : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2012. 54 с.
12. Крушельницька О. В. Методологія та організація наукових досліджень : Навч. посібник. К. : Кондор, 2003. 192 с.
13. Література. Теорія. Методологія / Упор. і наук. ред. Д. Уліцька. Київ : ВД Києво-Могилянська академія, 2006. 543 с.
14. П'ятницька-Позднякова І. С. Основи наукових досліджень у вищій школі : Навч. посібник. К., 2003. 116 с.
15. Пастух Т. Філологічний метод В. Перетца та його відображення у сучасному літературознавстві. *Філологічні семінари*. 2014. Вип. 17. С. 19–28.
16. Слово. Знак. Дискурс. Антологія світової літературно-критичної думки ХХ ст. / За ред. М. Зубрицької. Львів : Літопис, 1996. 633 с.
17. Ткачук М. Людина і природа в українській літературі крізь призму екокритики. *Дивослово*. 2011. № 6. С. 52–56.

Навчально-методичне видання

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ
ДО НАПИСАННЯ І ОФОРМЛЕННЯ
БАКАЛАВРСЬКИХ ТА МАГІСТЕРСЬКИХ РОБІТ
З УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ

УКЛАДАЧІ:

**Галак Інна Петрівна,
Григоренко Ірина Василівна,
Йолкіна Лариса Віссаріонівна,
Савченко Ірина Віталіївна**

Технічне редагування та верстка – *І. В. Григоренко*

Підписано до друку *25.10. 2018 р.*
Формат 60x84/16. Папір офсетний. Гарнітура Таймс. Друк офсетний.
Умовн. друк. аркушів 3,54. Облік видав арк. 3,06. Наклад 100. Зам №
Віддруковано з оригіналів

Видавництво

Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова
Свідоцтво про реєстрацію №1101 від 29.10.2002
(044) 239-30-26, 239-30-85